

Motivace ke studiu a míra naplnění očekávání studentů oboru Sociální pedagogika

Dagmar Hudcová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar HUDCOVÁ**
Osobní číslo: **H108093**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Motivace ke studiu a míra naplnění očekávání studentů oboru Sociální pedagogika**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené

k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- seznámení s předmětem Sociální pedagogika jako mezioborovou disciplínou,
- praktické uplatnění této vědní disciplíny,
- možnosti vzdělávání v tomto oboru a možnou motivaci ke studiu.

Součástí práce bude výzkum mezi studenty oboru Sociální pedagogika zaměřený na zjištění motivace ke studiu a míru naplnění jejich očekávání.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Čábalová, D. Pedagogika. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0

Hayesová, N. Základy sociální psychologie. Praha: Portál, 2007.

Chráska, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada, 2007.

Keller, J. Nedomyšlená společnost. Brno: Doplněk, 1992.

Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008.

Laca, S. Sociální pedagogika. Brno: IMS, 2011.

Nakonečný, M. Motivace lidského chování. Praha: Academia, 1997, ISBN 80-200-0592-7

Přadka, M. Kapitoly ze sociální pedagogiky. Brno: MU, 2004.

Přadka, M. Vybrané problémy vztahu výchovy a prostředí. Brno: UJEP, 1983.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petr Sýkora, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

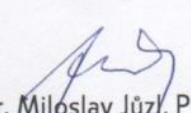
30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

vedoucí ústavu

PhDr. Milošlav Jůz, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

DAGMAR HUDECOVA

Jméno, příjmení studenta

V Brně

30. 3. 2013

Hudcova' Dagmar

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá motivací ke studiu a mírou naplnění očekávání studentů oboru Sociální pedagogika.

Teoretická část popisuje základní charakteristiku vědního a studijního oboru Sociální pedagogika v České republice a v okolních státech. Další část je věnována praktickému pojetí oboru, profesi a uplatnění sociálního pedagoga. Následný výzkum je proveden mezi studenty prvního a posledního ročníku studia oboru Sociální pedagogika. Cílem je zjistit a analyzovat jejich motivaci ke studiu, prvotní očekávání od studia a míru naplnění těchto očekávání.

Klíčová slova:

sociální pedagog, sociální pedagogika, sociálně pedagogické školy, sociální práce, motivace ke studiu, naplnění očekávání.

ABSTRACT

This bachelor's thesis examines motivations and degree of fulfillment of expectations of students of the Social Pedagogy programme.

The theoretical part describes elemental characteristics of the Social Pedagogy field of study and science in the Czech Republic and neighboring countries.

The other part of this thesis deals with practical approach within this field of study and occupation; and possible practical assertion of a Social Pedagogue. A research work has been carried out among students of first and final years of study of the Social Pedagogy programme. The objective was to discover and analyze their motivations, initial expectations, and finally how their expectations of the study programme were met.

Keywords:

Social Pedagogue, Social Pedagogy, Social Pedagogic Schools, Social Work, Study Motivations, Fulfillment

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem pedagogům, s nimiž jsem se během studia setkávala při výuce. Velmi si vážím jejich vědomostí, které mi předali.

Zvláštní poděkování patří panu Mgr. Petru Sýkorovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracovávání mé bakalářské práce poskytl.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Dagmar Hudcová

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VÝVOJ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	11
1.1 POČÁTKY SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY VE SVĚTĚ.....	11
1.2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V ČESKÉM PROSTŘEDÍ	15
1.3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V SOUSEDNÍCH STÁTECH	20
2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA JAKO STUDIJNÍ OBOR	27
2.1 POJETÍ STUDIJNÍHO OBORU	27
2.2 MOŽNOSTI STUDIA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	29
3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V PRAXI	32
3.1 PREVENCE A TERAPIE	32
3.2 TERÉNNÍ ČINNOST	35
3.3 PROFESE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA.....	40
3.4 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	43
II PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 NÁZORY STUDENTŮ STUDIJNÍHO OBORU SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	47
4.1 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	47
4.2 ANALÝZA VÝSLEDKŮ	52
4.3 SHRNUTÍ A VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ.....	63
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	71
SEZNAM OBRÁZKŮ	72
SEZNAM TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Vyspělá společnost považuje vzdělání za jednu z priorit. Vzdělání zvyšuje kvalitu života jednotlivce, činí ho nezávislým na sociální pomoci a stává se základem pro budoucí blahobyt celé společnosti. Ze statistik se můžeme přesvědčit, jak se za posledních dvacet let znásobil počet vysokých škol a s nimi se rozrostly i řady studentů toužících po vzdělání.

Vzdělání i vzdělávání nás provází celým životem od dětství až po stáří. Ještě nedávno tomu tak nebylo. Předchozí generace ukončily studia a po celý profesní život čerpaly z dříve nabytých vědomostí. Nebylo výjimkou, že poznali pouze dvě nebo tři pracovní pozice, ale bylo i velké množství těch, co pracovali celý život v jedné organizaci.

Dynamicky měnící se společenská situace vyžaduje schopnost adekvátně reagovat a přizpůsobit se novým životním podmínkám. Právě jednou z hojně využívaných možností je i doplnění vzdělání, což si uvědomuje čím dál větší množství lidí. Na první pohled by se mohlo zdát, že důvodem ke studiu je pouze potřeba uplatnění na trhu práce. Motivací ke studiu je však mnohem více. Třeba touha rozšířit si obzory vědomostí, něco nového se naučit a předat nabyté vědomosti dál svým potomkům. Také to může být pouze dobrý pocit z vykonané zkoušky, která člověka posune o kus dál. Anebo kombinace některých z nich.

Co motivuje mnohé studenty k tomu, aby i v pokročilém věku zasedli znovu do školních lavic, se pokouší alespoň zčásti objasnit tato bakalářská práce.

Při volbě tématu jsem byla vedena zájmem dovědět se něco víc o spolužácích, jak se liší jejich důvody ke studiu od mých a co od studia očekávají. Důvodem bylo i proniknout hlouběji do zvoleného oboru sociální pedagogiky.

Hlavním cílem bakalářské práce je na základě výzkumu analyzovat motivaci ke studiu oboru sociální pedagogiky u studentů prvního a posledního ročníku studia, zjistit, co od studia očekávali a jak bylo toto očekávání naplněno. Cílem teoretické části práce je podat ucelenější přehled o sociální pedagogice, zmínit její minulost i současnost, popsat ji jako praktickou disciplínu a studijní obor.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, přičemž první kapitola popisuje vývoj sociální pedagogiky. V jednotlivých podkapitolách je zmapován průřez dějinami sociální pedagogiky od antiky až po minulá století ve světě i v českém prostředí. V následující části je přiblížen aktuální stav slovenské, polské a německé sociální pedagogiky, její vztah k sociální práci a současné sociálně pedago-

gické školy. Druhá kapitola je zaměřena na sociální pedagogiku jako na studijní obor. Zde je vymezeno, jakými směry se ubírá obor sociální pedagogika na fakultách v České republice. Kapitola pojednávající o praktické působnosti tohoto oboru uvádí důležitost prevence a terapie jak pro jednotlivce ohrožené sociálním prostředím, tak pro celou společnost. Popisuje i činnost terénních pracovníků a závěr kapitoly patří seznámení s profesí a s uplatněním sociálních pedagogů v praxi.

Teoreticky popsaná sociální pedagogika poskytuje vhled do problematiky týkající se marginalizovaných skupin obyvatel, ale zároveň poukazuje na potřebnost předcházet a chránit zdravou společnost před vznikem těchto nežádoucích skupin. Jak je toto poslání sociální pedagogiky vnímáno současnými studenty oboru přibližuje poslední kapitola. Výzkumné šetření v jednotlivých etapách rozkrývá pohnutky, jimiž byli studenti při volbě oboru vedeni, zda je to sociální cítění nebo některý z výše uvedených důvodů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

"Vychování je největší a nejtěžší problém, který je možno člověku uložit."

Immanuel Kant

Již od pradávna se společnost zabývala problematikou správné výchovy dětí i dospělých. V průběhu historie se však cíle výchovy různily. Jednou se snahy upíraly k výchově člověka pro blaho celé společnosti, jindy se naopak kladl důraz na individuální rozvoj jedince, jeho prospěch a uplatnění ve společnosti. Lidé si však velmi brzy začali uvědomovat podstatný vliv sociálního prostředí na utváření osobnosti. Na těchto základech se začala rýsovat sociální pedagogika.

Jako vědní disciplína zaměřená na vztah výchovy a prostředí se sociální pedagogika formovala již v polovině devatenáctého století. Reagovala tak na rychlé společenské a hospodářské změny a s tím související problémy, narůstající nezaměstnanost, chudobu a celkový neutěšený stav společnosti.

Jednou z příčin tohoto stavu je fakt, že rozvoj naší dědičné přirozenosti nešel (a nejde) se stejným krokem jako vývoj naší vnější civilizace. Každý máme určitou predisponovanost a tím danou možnost či nemožnost reagovat na stále rychleji se měnící životní podmínky¹. Právě těmto jedincům a skupinám je určena pomoc sociálního pedagoga.

1.1 Počátky sociální pedagogiky ve světě

Sociální funkce výchovy v historii

Přesto, že je sociální pedagogika relativně mladý obor, na jehož pojetí neexistuje doposud jednoznačná definice, má kořeny už v antickém Řecku. První zmínky o společenských zřetelích výchovy jsou spojeny se jmény řeckých filosofů Platóna, Aristotela a s římským filosofem a politikem Senecou. Prvky sociální pomoci potřebným nesla tzv. paternalistická péče. Jednalo se o podporu těch vrstev obyvatel, na kterých byl stát nejvíce závislý. Například válečných sirotků, jejichž otcové přinesli státu nejvyšší daň².

¹ Bláha, I. A. *Sociologie dětství*. Brno: Komenium, s. r. o., 1948, s. 24-25.

² Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 14.

Platón (427–347 př. n. l.) kladl důraz na výchovu člověka v souladu s ústavou a přípravou na jeho společenské uplatnění. V jeho myšlenkách dominují požadavky společnosti nad zájmy jednotlivce. S těmito názory se ztotožňoval i Platónův žák Aristotelés. Ve svém spise *Politika* zdůrazňuje významnou roli státu jako tvůrce systému výchovy dětí a mládeže.

Středověká církev opírá výchovu o náboženství a její snahou je prosazovat lásku k bližnímu a soucit s trpícími. V praxi se ale pomoc potřebným projevovala pouze jako nahodilá činnost poskytovaná kláštery nebo křesťanskými společenstvími³.

Počátkem novověku společenský vývoj obrací pozornost od Boha k člověku a klade velký důraz na přirozený rozvoj lidské individuality. Z tohoto období jsou za předchůdce sociální pedagogiky uváděni utopisté T. More (1478–1535) a T. Campanella (1568–1639). Svým dílem *Utopie*⁴ chtěl More společnost přimět k zamyšlení nad chamtivostí bohatých a z toho pramenící nutnost nastolit rovnost občanů. „*Tohoto stavu lze dosáhnout odstraněním soukromého vlastnictví, přestat se starat pouze o sebe a zabývat se veřejným zájmem. Nedopustit bídu pro ty, co v životě pro společnost pracovali a ve stáří a v nemoci jsou nemohoucí. Ačkoli nikdo nemá nic, přece všichni jsou bohatí*“⁵.

Teprve epocha osvícenství, neboli věk rozumu, s sebou přináší zásadní společenské změny. Objevují se první náznaky zájmu o hmotné prostředí člověka. Středověký způsob péče o druhé dožívá a dominantní místo zaujímá stát. Rozvíjí se šlechtou podporovaný filantropismus⁶ a odděluje se od církevních struktur⁷.

Výraznou osobností 18. století je J. J. Rousseau. „*Všechno jest dobré, jak to vyšlo z rukou Původce světa; vše kazí se pod rukama lidskýma*“⁸. Touto větou Rousseau začíná svůj originální román o výchově z roku 1762 *Emil čili o výchově*. Podstatou jeho úvah je, že se

³ Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 13-17.

⁴ Slovo *utopie* označuje místo, které neexistuje a T. More ho použil poprvé ve významu, ve kterém ho v současnosti používáme. Ve své době, ale i do budoucna dal More tímto termínem představu o ideální organizaci společnosti, o jejím uspořádání, normách, hodnotách a zákonech, která je neuskutečnitelná. Jedná se spíše o projekt do blíže neurčené budoucnosti (More, T. *Utopie*. Praha: Mladá fronta, 1978.2, s. 7).

⁵ More, T. *Utopie*. Praha: Orbis, 1950, s. 122.

⁶ Filantropismus – lidumilství, pomoc sociálně slabým.

⁷ Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 30-34.

⁸ Rousseau, J. J. *Emil čili o vychování*. V Přerově: Knihtiskárna Bartheldý a spol., 1907, s. 49.

člověk rodí dobrý a k devastaci jeho osobnosti dochází teprve výchovou ve společnosti. Považoval výchovu za velké umění a je potřeba štěstí, abychom se přiblížili cíli.

Vlivem prostředí na výchovu se zabýval J. H. Pestalozzi (1746–1827). Svým praktickým působením v dětských útulcích se řadí mezi zakladatele sociální pedagogiky. Také jeho román *Linhart a Gertruda* se stal inspirací pro pozdější sociální pedagogiku. V díle poukazuje na prostředí jako na významný zdroj výchovných podnětů.

Vliv sociologie na pedagogiku

Vznik sociologie v 19. století vnáší do pedagogiky nové poznatky. Dosavadní pedagogika stavěla na skutečnosti, že rozhodující při utváření osobnosti jsou vrozené faktory. Naopak sociologie mnohými výzkumy potvrdila, že vývoj dítěte je ovlivněn především prostředím. Vznikl nový pedagogický směr, který byl nazván pedagogikou sociologickou, jindy se používalo názvu pedagogika sociální. Svůj nynější název získala sociální pedagogika podle označení A. Diesterwega, který tohoto názvu použil ve svém díle *Rukověť vzdělání pro německé učitele* v roce 1850, aniž by tento pojem blíže vysvětlil⁹.

V diplomové práci Martina Sazečka bylo uvedeno, že poprvé použil názvu sociální pedagogika K. W. E. Mager (1810–1858) v časopise *Pedagogická revue* již v roce 1844. Jednalo by se tak o první osobu, která pojem definovala¹⁰.

Za pokrokovou je v té době považována kvantitativní a ověřitelná metoda zkoumání vlivu prostředí na osobnost, pomocí níž F. Le Play (1806–1882) sledoval rodinu přímo v jejím přirozeném prostředí. Sociologická pedagogika se rozvíjela až do začátku 20. století pod vlivem sociologie především v dílech německých a amerických autorů¹¹.

⁹ Klapilová, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8, s. 7.

¹⁰ Sazeček, M. *Komparace studia sociální pedagogiky na vybraných vysokých školách v německy mluvících zemích* [online]. Brno, 2012 [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/209573/pedf_m/ Diplomová práce. MU Brno, PdF. Vedoucí práce doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D., s. 24.

¹¹ Klapilová, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8, s. 8.

Rozvoj sociální pedagogiky

Za zakladatele sociální pedagogiky je považován německý filozof a pedagog Paul Natorp (1854–1924). Sám však označuje za původce úvah o sociální funkci výchovy Platóna. Úkolem výchovy je podle Natorpa zdokonalovat jednotlivce a jejich prostřednictvím vytvářet společenskou jednotu¹².

Natorp měl v Německu mnoho pokračovatelů, kteří rozvíjeli sociální pedagogiku. P. Barth (1858–1922), H. Nohl (1879–1960), K. Mollenhauer (1928–1998) prosazovali vedle rodinné a školní výchovy i mimoškolní výchovu, kde našla uplatnění sociální pedagogika. Ta měla „odstraňovat škody“ napáchané společností na lidech. Podle dalšího sociálního pedagoga P. Bergemanna měla sociální pedagogika nahradit pedagogiku individuální¹³.

Polská sociální pedagogika se vyvíjela kontinuálně na rozdíl od československé, pro niž se stala vzorem. Helena Radlińská (1879–1954) je považována za zakladatelku oboru. K rozvíjení sociální pedagogiky ji přiměla tehdejší zaostalost Polska. Snažila se o šíření kulturní osvěty mezi dospělými, zřizovala čítárny a knihovny¹⁴. Další významné osobnosti byli žáci Radlińské, R. Wroczyński (1909–1978) a A. Kamiński (1903–1978). Wroczyński koncipoval v díle *Úvod do sociální pedagogiky* (1968 vyšlo v ČSSR) možnosti eliminování negativních vlivů sociálního prostředí, tzv. profylaxe a kompenzace, tj. snahy vyrovnat nedostatky v prostředí ovlivňujících výchovu.

Sociálně pedagogické myšlení na Slovensku je spojeno s prací filantropa a pedagoga Samuela Tešedíka (1724–1820). V Sarvaši (Maďarsko) založil hospodářsko-průmyslovou školu (1780), kde spojoval výuku s hospodářskou a ekonomickou praxí. Od 60. let minulého století se začíná sociální pedagogika výrazněji formovat s přispěním profesora J. Ččetky (1907–1983), který hovoří spíše o vlivu sociologie na pedagogiku. I zde je v této době koncept sociální pedagogiky vnímán jako nepotřebný. Asi doposud nejvýznamnější osobností tohoto oboru je profesor Ondrej Baláž (*1922). Patří k zakladatelům sociální pedagogiky v Československu. Svou činnost rozvíjel jak v období totality, tak po roce 1990.

¹² Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 11.

¹³ Klapilová, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8, s. 9.

¹⁴ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 12.

Vymezuje sociální pedagogiku jako hraniční disciplínu mezi sociologií a pedagogikou zkoumající složitý vztah výchovy a sociálního prostředí¹⁵.

Kořeny sociální pedagogiky najdeme i v dílech ruských osobností. S. Šackij (1878–1934) zdůrazňoval nutnost rozšířit působnost školy i mimo její zdi a navázat tak spolupráci s ostatními místními kulturně společenskými institucemi. Mimořádnou osobností byl i A. S. Makarenko (1888–1939), vynikající pedagog s praktickými zkušenostmi. Pracoval v tzv. pracovních koloniích s problémovou mládeží, kde úspěšně využíval vztahů v kolektivu jako výchovného prostředku¹⁶.

1.2 Sociální pedagogika v českém prostředí

Sociální pedagogika má i u nás nezanedbatelnou historii. Procházela pomalým vývojem a v různých dobách měla různé podoby. S jejími náznaky v podobě nahodilé sociální pomoci se můžeme setkat již ve třináctém století u svaté Anežky České. Jako dceři významného českého krále Přemysla Otakara I. jí byla předurčena role české princezny, kterou vyměnila za organizování dobročinné péče o potřebné. Svými činy patřila k průkopníkům sociální péče o chudé a o lidi v tísní. O sto let později se jeví téměř jako „terénní sociální práce“ činnost Jana Milíče z Kroměříže, malostranského kazatele, který svým mravním kázáním odklonil mnoho pražských kurtizán od neřestného života. Prostitutky byly vedeny k modlitbám, k práci a připravovaly se na návrat do běžného života¹⁷. Jeho činnost nese znaky středověké filantropické práce.

Svými snahami o odstranění nespravedlnosti ve společnosti se řadí i Jan Amos Komenský (1592–1670) mezi předchůdce sociální pedagogiky. Cestu k nápravě lidského soužití a šanci každého člověka na lepší budoucnost viděl ve vzdělávání a výchově dětí ze všech společenských vrstev, urozených i neurozených, bohatých i chudých, hochů a dívek městských i vesnických¹⁸. Velký důraz kladl na výchovu v rodině, zejména na úlohu

¹⁵ Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 51-52.

¹⁶ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 23.

¹⁷ Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 17-18.

¹⁸ Bláha, I. A. *Sociologie dětství*. Brno: Komenium, s.r.o., 1948, s. 29.

socializace dítěte v předškolním věku. Komenský chápal výchovu člověka jako biodromální proces¹⁹.

Co znamená pro pedagogiku J. A. Komenský, to znamená pro českou sociální pedagogiku G. A. Lindner (1828–1887). Právě jemu je připisováno prvenství představitele sociální pedagogiky u nás. Tento filozof a pedagog jasně vyzvedává společenské poslání výchovy, nikoli individuální, a předchází tak o několik let německého pedagoga Paula Natorpa (1854–1924)²⁰. Silně ovlivněn Pestalozzím a Diesterwegem formuje své úvahy, že při výchově působí vždy také jiné okolnosti než jenom činnost pedagoga. Těmi jsou přírodní a společenské podmínky, které blíže vysvětluje ve spise s názvem *Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*, vydaným posmrtně v roce 1888. Zde Lindner použil termín sociální pedagogika²¹.

Jiný úhel pohledu sociální pomoci nám poskytuje dění na přelomu 19. a 20. století, kdy docházelo k početnému exodu evropského, tedy i českého a slovenského obyvatelstva směrem na západ, zejména na americký kontinent. Tato hospodářská emigrace měla své negativní dopady na přistěhovalce. Především neznalost cizího jazyka a místního způsobu života vyvolala solidaritu krajanů a začala se mezi nimi intenzivně rozvíjet sociální práce. Aktivita členů krajanských spolků spočívala v návštěvách domácností nových přistěhovalců a uvádění je do způsobu místního života, hospodaření, nákupů, hygieny, péče o zdraví a pořádání jazykových kurzů. Občanská svépomoc v cizině udržovala i svou kulturu, vydávaly se krajanské časopisy, ale praxe sociální pedagogiky se podobala spíš primitivnímu poučování a osvětě²².

Dlouhé období po Lindnerovi věda u nás, na rozdíl od Německa a Polska, opomíjela sociální problémy. Teoretická bádání se neprolínala se společenskou praxí²³. Sociální bídu i nadále řešily různé dobročinné spolky, církve, ale zajímali se také učitelé a vychovatelé na základě svých každodenních zkušeností s chudými dětmi. Na tuto situaci reagovali výzkumnými pracemi. Stejně tak se zapojovali do dění lékaři, sociologové a další.

¹⁹ Čábalová, D. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-2993-0, s. 15-16.

²⁰ Přádka, M., Knotová, D., Faltýsková, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: MU 2004. ISBN 80-210-3469-6, s. 18-19.

²¹ Laca, S. *Sociální pedagogika*. Brno: IMS, 2011, s. 14.

²² Přádka, M., Knotová, D., Faltýsková, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: MU 2004. ISBN 80-210-3469-6, s. 10.

²³ Tamtéž, s. 19.

Z meziválečného období výrazně inspiruje současnou sociální pedagogiku brněnský sociolog, univerzitní prof. I. A. Bláha (1879–1960), který svou prací *Sociologie dětství* propojuje sociální prostředí s pedagogikou. Zachycuje zde různé vlivy patologického prostředí na základě mnohých šetření nejen českých, ale i zahraničních výzkumů. Cílem je maximálně eliminovat tyto negativní vlivy působící při výchově.

Dle Bláhy je celá pedagogika sociální, neboť výchova i cíle jsou společenské. „*Má-li mít praktická pedagogika plný zisk z výzkumu dítěte, jenž dnes tak radostně se rozvíjí a pokračuje, nesmí se přestat jen u výzkumu biologického a psychologického, nýbrž oba tyto výzkumy musí být doplněny výzkumem sociologickým*“²⁴.

Totéž zdůraznil Stanislav Velinský (1899–1991) ve své publikaci *Individuální základy sociální pedagogiky*, v níž uváděl, že základem pedagogiky má být i sociologie. Dalším autorem zabývajícím se rolí sociálního prostředí byl Josef Král (*Sociologické základy pedagogiky*, 1926).

Sociální pedagogika stále nemá jasné vymezení a není ukotvena mezi pedagogickými disciplínami, což dokazují práce dalších významných českých pedagogů O. Chlupa (1875–1965)²⁵ a O. Kádnera (1870–1936). Kádner pokládá snahy o ustavení zvláštní pedagogické disciplíny za zbytečné, poněvadž existuje jen jedna pedagogika, která je zároveň individuální i sociální. Kritizuje široké pojetí sociální pedagogiky v Německu a uvádí, „že i podle Natorpa vzniká směsice snah, které mají společné jen jméno“²⁶.

Po druhé světové válce je kontinuita vývoje sociální pedagogiky omezena politickým vývojem, neboť při budování socialismu se na ni pohlíží s nedůvěrou. Ojedinele dochází ke zkoumání vlivů prostředí na výchovu v rámci psychologie. Průlom nastává teprve v roce 1968, kdy vychází na Slovensku *Úvod do sociální pedagogiky* od polského autora R. Wroczyńskiego. Opět se začíná objevovat různá teoretická literatura, sociologické i pedagogické průzkumy, které probudí myšlenku potřebnosti sociální pedagogiky²⁷.

²⁴ Bláha, I. A. *Sociologie dětství*. Brno: Komenium, s.r.o., 1948, s. 7.

²⁵ Přádka, M., Knotová, D., Faltýsková, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: MU 2004. ISBN 80-210-3469-6, s. 21.

²⁶ Klapilová, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8, s. 10.

²⁷ Přádka, M., Knotová, D., Faltýsková, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: MU 2004. ISBN 80-210-3469-6, s. 22-28.

O obecních aktivitách zaměřených na sociální pomoc se můžeme dočíst také v různých archiváliích. Líšeňská pamětní kniha zmiňuje sociální průzkum mezi potřebnými: „Značných úspěchů bylo dosaženo na úseku sociálním a zdravotnickém. Byly organizovány komplexní průzkumy sociální a zdravotnické mezi občany v Líšni, vyhledávány potřebné osoby práce neschopné s minimálními důchody a osoby trpící sociálními poměry a bylo jim vypláceno v roce 1955 celkem 19½ krát více na podporách z individuální sociální péče nežli v roce 1954“²⁸.

Výraznou osobností posledních let společného Československa byl profesor brněnské univerzity, pedagog Milan Přadka (1933–2012) a na Slovensku profesor Ondrej Baláž (*1922). Přadka ve své monografii *Výchova a prostředí (Vybrané problémy, 1978)* přináší u nás první informace o sociálně pedagogické problematice v západních zemích. Mimo to jsou zde patrné stopy tehdejší ideologie. Přadka často hovoří o *buržoazní sociologii*, která se etablovala ve společenských vědách i v oblasti pedagogiky²⁹.

Vývoj sociální pedagogiky po roce 1990 a její pojetí

Vlivem transformace společenských podmínek po roce 1990 dochází k rozvoji sociální pedagogiky jako samostatné disciplíny. Nejprve se jako studijní obor zavádí na vyšších odborných školách, později na různých fakultách vysokých škol.

Profesor Přadka se řadí k zakladatelům tohoto oboru na brněnské Masarykově univerzitě a spolu s J. Faltýskovou a D. Knotovou vydává v roce 1998 jednu z prvních publikací *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. I ostatní pedagogové reagují pružně na rychle se měnící podmínky a pokoušejí se o vymezení sociální pedagogiky. Patří k nim L. Pecha, Z. Moucha, J. Haškovec, B. Kraus, S. Klapilová a další³⁰.

V současnosti se setkáváme s rozsáhlou škálou vymezení, od široké až po úzkou. Závisí to na úhlu pohledu autora, zdali pojem sociální chápe jako pomoc jedinci ve složité životní situaci nebo jako výchovu všech pro život ve společnosti. První přístup je označován za individualistický rozvoj jedince a opírá se o poznatky z psychologie. Druhý přístup zahrnuje celou populaci a využívá poznatků sociologie. Další pojetí se mohou týkat věku

²⁸ Archiv města Brna, fond B38, Městský národní výbor Brno-Líšeň, *Pamětní kniha IV*, s. 47.

²⁹ Přadka, M. *Výchova a prostředí (Vybrané problémy)*. Brno: rektorát UJEP, 1978.

³⁰ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 17-18.

nebo specifikace prostředí apod. Asi nejširší pojetí uvádí Haškovec, který chápe celou pedagogiku jako sociální³¹.

Naopak velmi úzce vymezuje sociální pedagogiku Průcha a kol.: „*Sociální pedagogika je aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Je široce rozvinuta zvl. v Německu – Sozialpädagogik, kde je zaměřena na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na rizikové skupiny ohrožené drogami, na jedince propuštěné z vazby apod.*“³²

Jedním z nejvýznamnějších současných sociálních pedagogů je Blahoslav Kraus, který se dlouhodobě zabývá problematikou sociálního prostředí a aktuálními možnostmi oboru při pomoci v nejrůznějších životních situacích. Ve své publikaci *Člověk, prostředí, výchova* široce vymezuje sociální pedagogiku „ (...) jako vědní obor transdisciplinární povahy, který se zaměřuje na roli prostředí ve výchově, a to nejen v souvislosti s problémy rizikových, potenciálně deviantně jednajících, ohrožených a nějak znevýhodněných skupin, ale v souvislosti s celou populací. Sociální pedagogika by měla vytvářet soulad mezi potřebami jedinců a společností, tj. přispívat k optimálnímu způsobu života v dané době a v daných společenských podmínkách“³³.

Konkrétní a výstižné se jeví pojetí sociální pedagogiky od profesora Mühlpachra, který shrnul základní rysy vymezení sociální pedagogiky do následujícího přehledu:

- pedagogika prostředí - klasické pojetí sociální pedagogiky (vztah výchova – prostředí),
- výchova jako životní pomoc, vedení člověka na životní dráze,
- eliminace a řešení odchylek od normy v chování člověka,
- resocializace ve smyslu korekce následků problematické socializace,
- poradenství všem věkovým skupinám,
- enkulturace, postupné vrůstání a začleňování člověka do kultury dané společnosti,
- prevence včetně profylaxe,
- profesionalizace a personalizace,
- volný čas a volnočasové aktivity,

³¹ Tamtéž, s. 39-43.

³² Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, s. 203.

³³ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 43.

- sociální pomoc vedoucí k sociální inkluzi³⁴.

O aktuální podobě studijního oboru sociální pedagogiky u nás pojednává druhá kapitola.

1.3 Sociální pedagogika v sousedních státech

V této kapitole jsou uvedeny rozdíly v současné sociální pedagogice ve třech sousedních státech, jejichž historický vývoj byl popisován na začátku této kapitoly: Slovensko, Polsko, Německo.

Společným znakem všech uvedených států byl vznik sociální pedagogiky jako reakce na problematiku společenskou situaci v 2. polovině 19. století (např. dětská práce, negramotnost, stěhování za prací) a převažující individualistické a psychologizující pojetí výchovy (viz J. F. Herbart)³⁵. Po 2. světové válce se však sociální pedagogika rozvíjela nepřetržitě pouze v Německu. V Polsku se dařilo udržovat a s jistými obtížemi rozvíjet sociální pedagogiku i v období socialismu na rozdíl od ČSSR. Nejhorší situace byla ze jmenovaných zemí v Československu, kde byl vývoj utlumen totalitním režimem. Jak již bylo řečeno, nejdelší tradici má Německo a Polsko, z nichž čerpala a z polské sociální pedagogiky doposud čerpá slovenská a česká sociální pedagogika. Vzhledem ke společným československým dějinám se v určitém období vyvíjela sociální pedagogika paralelně až do rozpadu společného státu. Avšak i po osamostatnění obou republik pokračuje kooperace mezi univerzitami, dochází k výměnnému hostování pedagogů na školách a k předávání odborných poznatků. Významná je spolupráce brněnské a banskobystrické sociálně pedagogické fakulty.

Sociální pedagogika má široký záběr vymezení. Pojetí obsahu oboru se liší nejenom v jednotlivých zemích, ale i u jednotlivých pedagogických osobností. Různými cestami tak směřují ke stejnému cíli, a tím je řešení aktuálních společenských problémů.

Sociální pedagogika úzce souvisí se sociální prací. Podle německého sociálního pedagoga M. Erlera doposud neexistuje jasné ohraničení mezi těmito obory. V německy mluvících zemích se obě disciplíny dokonce ztotožňují (identifikace) a oba pojmy se používají jako

³⁴ <http://mail.imsbrno.cz/home/radomir.pernica@imsbrno.cz/Mühlpachr%20Pavel/Sociální%20pedagogika%202>.

³⁵ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 13.

synonyma³⁶. Naopak zřetelnou divergenci představují anglicky hovořící země. Např. v USA se sociálně pedagogickými problémy zabývá sociologie výchovy³⁷. Konvergentní vztah sociální pedagogiky a sociální práce je uplatňován na Slovensku a v Polsku. Lze tedy konstatovat, že v uvedených státech má obor sociální práce různé postavení.

Sociální pedagogika na Slovensku

90. léta 20. století lze považovat za zavedení studijního oboru sociální pedagogiky na Slovensku. Značný podíl na rozvoji oboru měl em. prof. O. Baláž (1922*). Ihned v roce 1991 vymezil sociální pedagogiku jako speciální pedagogickou disciplínu³⁸. Mezi nejvýznamnější pedagogy současnosti se řadí J. Hroncová z banskobystrické sociálně pedagogické školy a S. Laca, který v současné době působí na škole IMS v Brně. Významnou osobností, která publikovala převážně v letech 1994–2008, je docentka Zlatica Bakošová, podle níž je šancí pro současnou společnost výchova pomáhající jedinci, jejímž konceptem je právě sociální pedagogika. Bakošová se zaměřuje především na rodinu, školní prostředí a profesi sociálního pedagoga. K dalším pedagogickým kapacitám patří A. Hudecová a I. Emmerová. Profesor sociologie P. Ondrejko (*1940) se zabývá sociologií výchovy a sociální psychologií, jež se prolínají do sociální pedagogiky³⁹.

Základní pojetí

Podle Bakošové je pojetí vymezeno těmito směry sociální pedagogiky:

- výzkum vztahů výchovy a prostředí (v oblasti volného času, zájmů apod.),
- zabývat se výchovou a právními nároky na výchovu (dítě vychovávat nebo nechat volně růst?),
- výchova jako pomoc všem věkovým kategoriím,
- řešení odchylek sociálního chování.

³⁶ Hroncová, J., Hudecová, A., Matulayová, T. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Zvolen: Bratia Sabovci, s.r.o., 2000. ISBN 80-8055-427-7, s. 40.

³⁷ Přádka, M. *Výchova a prostředí (Vybrané problémy)*. Brno: rektorát UJEP, 1978, s. 35.

³⁸ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 18.

³⁹ Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 53-54.

Sociální pedagogika se zabývala spíše výchovou zdravých jedinců. Odchyilkami chování se zabývala speciální pedagogika – etopedie. Němečtí pedagogové požadovali, aby se sociální pedagogika orientovala na výchovu emočně a sociálně narušených dětí⁴⁰.

Baláž pojal sociální pedagogiku jako disciplínu, která řeší vztahy výchovy a společnosti, vymezuje cíle výchovy, zkoumá výchovné aspekty socializačního procesu a přispívá k rozvoji osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu v rodině, škole a ve volném čase⁴¹.

Vztah sociální pedagogiky a sociální práce

Na mnohých fakultách se v 90. letech rozvíjela paralelně se sociální pedagogikou i sociální práce⁴². Podobně jako v Polsku se jedná o konvergentní (sbíhavý) vztah obou disciplín. Hroncová upřesňuje, že sociální pedagogika je více teoretická a všeobecná, zatímco sociální práce je praktičtější a aplikovaná. Ondrejkoovič zase poukazuje na odlišný původ sociálních oborů. Uvádí, že sociální práce kopíruje americký systém *social work*, který vznikl v odlišných historických a společenských podmínkách a ve své původní podobě už neexistuje⁴³. Podle profesora Mühlpachra v současné době na Slovensku zaujímá přední místo rozvoj oboru sociální práce a vytlačuje z trhu nabídek studií a hlavně uplatnění oboru sociální pedagogiku.

Sociálně pedagogické školy

Sociální pedagogika se realizuje na filozofických a pedagogických fakultách jako vyučovací předmět, studijní specializace a na dvou fakultách jako studijní obor. V roce 1990 zavádí bratislavská Filozofická fakulta Univerzity Komenského (dále jen FiF UK) vyučovací předmět sociální pedagogika do studijního oboru *pedagogika a pedagogika-učitelství směr*. Na vzniku mají zásluhu vedoucí katedry P. Kompolt a první přednášející Z. Bakošová. Sociální pedagogika se následně rozvíjela jako vyučovací předmět i na ostatních univerzitách. Od roku 1993 vzniká na FiF UK a dalších fakultách studijní specializace sociální pedagogiky pod odbornou garancí Z. Bakošové. Studijní obor sociální pedagogiky byl za-

⁴⁰ Bakošová, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Public promotion, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 20-21.

⁴¹ Laca, S. *Sociální pedagogika*. Brno: IMS, 2011, s. 16.

⁴² Bakošová, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Public promotions, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 27.

⁴³ Hroncová, J., Hudcová, A., Matulayová, T. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Zvolen: Bratia Sabovci, s.r.o., 2000. ISBN 80-8055-427-7, s. 49-52.

veden na Pedagogické fakultě UMB v Banské Bystrici a specializace Sociální pedagogika-vychovatelství na FiF UK v Bratislavě.

- Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě (doc. Škoviera),
- Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici (prof. Hroncová, doc. Emmerová – pojetí: prostředí vs. výchova a školní patologie),
- Pedagogická fakulta Univerzity Konštantina Filozófa v Nitře (doc. Határ),
- Prešovská univerzita v Prešově (doc. Matulayová),
- Pedagogická fakulta v Trnavě⁴⁴.

Absolvent tříletého bakalářského programu *pedagogika* na UMB může navazovat v magisterském programu na obor *sociální pedagogika*. Doktorandský studijní program pedagogiky opravňuje absolventa k vědeckovýzkumné činnosti na vysokých školách⁴⁵. Obsah studia tvoří pedagogické, sociologické, právní disciplíny a také praxe. Absolventi bakalářského a magisterského studia najdou obdobné uplatnění, jako čeští absolventi, např. ve státní správě, v sociálních službách, jako poradensko-výchovný pracovník na školách apod.

Sociální pedagogika v Polsku

Přesto, že v Polsku nebyla přerušena kontinuita sociální pedagogiky (pedagogika społeczna) politickou situací v takové míře jako u nás, dochází k velkému rozmachu oboru také až v 90. letech minulého století. Jména zakladatelů oboru - Radlińská, Wroczyński a Kamiński se stala pro polskou sociální pedagogiku pojmem. Na jejich poznatky navazují současní představitelé sociální pedagogiky: E. Marynowicz-Hetka, S. Kawula, J. Piekarski, E. Trempala, E. Syrek a E. Jarosz⁴⁶.

⁴⁴ Bakošová, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Public promotion, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 19-23.

⁴⁵ <http://www.pdf.umb.sk/katedry/katedra-pedagogiky/o-katedre.html>.

⁴⁶ Bakošová, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Public promotion, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 43.

Základní pojetí

Kawula se odvolává na tradiční vymezení Radlińské, která pokládá výchovu za složitý a zároveň celistvý proces provázející člověka po celý jeho život. V Polsku se tedy i nadále klade důraz na souvislost výchovy s prostředím, ve kterém se odehrává.

Vztah sociální pedagogiky a sociální práce

Na základě delší tradice sociální pedagogiky je podle Krause „mladší“ obor sociální práce chápán jako její součást a zároveň je jedním ze studijních specializací sociální pedagogiky. Sociální pedagogika je i metodologickou základnou a teorií pro prakticky zaměřenou sociální práci, která je spíš odvětvím sociologie a sociální pedagogika je, podobně jako u nás, odvětvím pedagogiky⁴⁷.

Sociálně pedagogické směry se vyučují na univerzitách

- Univerzita Lodž - katedra společenské pedagogiky, (E. Marynowicz-Hetka)⁴⁸,
- Slezská univerzita v Katovicích, (E. Syrek, E. Jarosz, A. Radziewicz – Winnicki),
- Univerzita Zielona Góra, (Kowalski, Turska),
- Univerzita Varšava (Pilch, Konopczynski, Winiarski)⁴⁹.

Na výše uvedených školách lze studovat tyto specializace sociální pedagogiky: sociální práce, vychovatelství, kulturně-osvětová práce a výchovně-zdravotní péče⁵⁰.

Sociální pedagogika v Německu

Německo je jediná z popisovaných zemí, kde se sociální pedagogika rozvíjela celé 20. století kontinuálně. Podobně jako polská sociální pedagogika se stala vzorem pro českou sociální pedagogiku. Velmi frekventovanými odborníky v této oblasti jsou současní sociální pedagogové, profesor Schilling, Hamburger, Lukas a Wolffersdorff.

⁴⁷ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 42 a 57.

⁴⁸ Bakošová, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*. Public promotion, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 44.

⁴⁹ Osobní sdělení Pavla Mühlpachra, profesora na Institutu mezioborových studií.

⁵⁰ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 57.

Základní pojetí

O definice není nouze ani v Německu, kde je sociální pedagogika nejvíce rozvinuta. V jejím obsahu se však autoři rozcházejí. Některá starší vymezení hovoří o sociální pedagogice jako „o pomoci v konfliktních místech společnosti (Mollenhauer, 1964), o teorii a terapii socializačních konfliktů (Tillmann, 1972), o výchově k mravně sociálnímu chování (Haase, 1962)⁵¹. Koncem minulého století se změnilo chápání sociální pedagogiky jako vědy o výchovných aspektech sociálně znevýhodněných dětí a mládeže (narušené procesem socializace) na pojetí širší. Nyní je podle Schillinga chápána sociální pedagogika jako celoživotní pomoc všem věkovým kategoriím zahrnující nejen problémové skupiny, nýbrž celou populaci. Nová úloha sociální pedagogiky nestojí na pouhém odstraňování patologických jevů stavů, ale na „komplexu společenských úloh zařazení se do společnosti“⁵². Profesor Hamburger uvádí, že sociální pedagogika provází člověka v době nesnáží po celý jeho život.

Vztah sociální pedagogiky a sociální práce

V Německu je typické spojení sociální pedagogiky (Sozialpädagogik) se sociální prací (Sozial Arbeit). H. Lukas chápe sociální práci jako součást sociální pedagogiky a zahrnuje do ní činnosti poradenské, pečovatelské, ale také organizování volného času a pomoc všem kategoriím potřebných (postižení, přistěhovalci, lidé po výkonu trestu atd.). Dále uvádí oblasti, v nichž dominuje sociální pedagogika (činnosti ve volném čase), některé oblasti spadají výhradně do působnosti sociální práce (sociální dávky) a někde se oba obory setkávají (terénní práce s mládeží)⁵³.

Sociální pedagogika se rozvíjí v Německu již od 19. století, oproti koncepci social work (sociální práce), která vzniká až po roce 1945. V současné době jsou snahy o sloučení sociální práce a sociální pedagogiky a nahrazení termínem sociální studia - vědy. Podle A. Wagnera je otázkou, zda dojde k sjednocení obou disciplín, nebo zda se zachová jejich vlastní autonomie s tím, že sociální pedagogika je chápána jako akademičtější⁵⁴.

⁵¹ Klapilová, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8, s. 9.

⁵² Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 14 a 41.

⁵³ Tamtéž, s. 14.

⁵⁴ Tamtéž, s. 56-57.

Sociálně pedagogické školy

- Christian-Albrechts-Universität, Kiel (J. Schilling),
- Johannes Gutenberg Universität, Mainz (F. Hamburger)⁵⁵,
- Evangelische Fachhochschule, Berlin
- Fachhochschule, Düsseldorf,
- Fachhochschule, Hannover,
- Philipps-Universität, Marburg.

Po ukončení studia mohou absolventi najít uplatnění v oblasti „resocializace, v domovech pro děti, mládež, seniory či postižené, v poradenských centrech pro rodiny nebo drogově závislé, v zařízeních poradenství v oblasti péče, v ambulantních sociálních službách, v sociálních, zdravotních úřadech a úřadech pro mládež, v svépomocných skupinách, v ústavní zákonné péči, vězeňské pedagogice, v mateřských školách a mateřských dvorech, v oblasti práce sociálního pedagoga v rámci základní nebo střední školy“⁵⁶.

⁵⁵ Bakošová, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Public promotion, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 37.

⁵⁶ Sazeček, M. *Komparace studia sociální pedagogiky na vybraných vysokých školách v německy mluvících zemích* [online]. Brno, 2012 [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/209573/pdf_m/ Diplomová práce. MU Brno, PdF. Vedoucí práce doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D. s. 28-29.

2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA JAKO STUDIJNÍ OBOR

2.1 Pojetí studijního oboru

Koncepčně vychází každá univerzita z potřeb společnosti a z praxe, aby tak určila konkrétní směr, kterým se bude sociální pedagogika na dané univerzitě ubírat. Na tomto důležitém kroku bude záviset pozdější úspěšné uplatnění absolventů. Díky širokému a multioborovému základu této disciplíny konstituují školy výuku několika směrů.

Zaměření studijního oboru

Studijní obor je nejčastěji zařazen ve studijním programu *Pedagogika a Specializace v pedagogice* nebo ve *Vychovatelství*. Samotný obor je nadále akreditován jako *Sociální pedagogika a poradenství*, *Sociální pedagogika a volný čas*, *Sociálně pedagogické asistentství*, *Sociální pedagogika – prevence a resocializace*, *Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii*, *Sociální pedagogika se zaměřením na pomáhající profese* anebo pouze jako *Sociální pedagogika*. V rámci některých oborů si volí studenti hlouběji profilovanou specializaci, např. *Dramatická výchova*, *Speciální pedagogika*, *Pedagogika volného času*, *Přírodovědné a technické aktivity ve volném čase* nebo *Multikulturní a environmentální výchova*⁵⁷. Touto profilací je dána i skladba studijních předmětů, jejichž základ je společný. Jedná se o průnik několika společensko – vědních disciplín, jako je sociální a speciální pedagogika, psychologie, právo, sociologie a filozofie.

Studijní program

Studijní programy jsou akreditovány dle Boloňské deklarace, jako navazující dvou nebo třístupňové studium bakalářské, magisterské a doktorské (3+2+3 roky)⁵⁸. Bakalářské (6 semestrů) i magisterské (4 semestry) studium je ukončeno státní zkouškou a obhajobou písemné práce.

Mimo uvedené vzdělávací stupně studia některé katedry realizují dvousemestrální studium v rámci placeného celoživotního vzdělávání. Úspěšní absolventi mohou následně pokračovat v bakalářském studiu.

⁵⁷ <http://www.ped.muni.cz/>

⁵⁸ <http://www.utb.cz/o-univerzite/univerzita-v-cislech>

Forma studia

Většina škol organizuje studium ve dvou formách, a to jak v prezenční (denní) tak kombinované (dálkové), které efektivně slučuje prezenční a distanční formu výuky. Je tedy určeno pro zájemce, kteří z různých důvodů nechtějí nebo nemohou studovat prezenčně, např. ženy na mateřské, výtěžně činní lidé apod. Kombinovaná forma výuky probíhá buď jednou týdně, nebo jednou za čtrnáct dní v pátek a v sobotu. Rovněž méně častá forma distančního studia je určena uchazečům, kteří se nemohou výuky fyzicky zúčastnit. Studium probíhá formou e-learningu a samostudia.

Profil absolventa

Profil absolventa studijního oboru sociální pedagogiky je sestaven tak, aby absolventi získali přípravu v pedagogicko–psychologických disciplínách, dále pak v rovině sociologické, antropologické, sociálně politické, volnočasové apod. V magisterském programu je posílena oblast managementu a rozvoj organizačních kompetencí směřujících k možnému uplatnění na vedoucích pozicích v sociální sféře.

Uplatnění sociálního pedagoga

O uplatnění absolventů bakalářského a magisterského studia konkrétně pojednává kapitola *3.4 Uplatnění sociálního pedagoga*. Lze jen doplnit, že absolventi mají poměrně rozsáhlou volbu zaměstnání v oblastech:

- resortů státní správy (školství, výchovné ústavy, vězeňství, azylová centra apod.),
- veřejnoprávních i soukromých (nadace, charita, stacionáře pro postižené, krizová centra apod.)
- řízení chodu neziskových organizací nebo výchovných institucí.

Údaje v této podkapitole byly čerpány z webových stránek různých sociálně pedagogických škol, které jsou uvedeny v odkazech 60-68.

Propojení sociální pedagogiky s ostatními společenskými disciplínami

Sociální pedagogika se prolíná a čerpá z mnoha oborů. Má tzv. transdisciplinární neboli multioborový charakter. Odráží se v ní poznatky z medicíny (např. psychiatrie, geriatric), práva, antropologie, filozofie, psychologie a mnoha dalších oborů. Základem jsou jí samozřejmě poznatky z obecné pedagogiky, teorie výchovy a sociologie. Velmi úzký vztah má k etopedii (výchova jedinců s poruchou chování), která je součástí speciální pedagogiky.

Vůbec nejbližší má sociální pedagogika k sociální práci. U nás je sociální práce vymezována jako „*disciplína zabývající se činnostmi, kterými předcházíme problémům jedinců (skupin) vznikajícím z konfliktů potřeb jedince a společenských institucí, a to se záměrem zlepšovat kvalitu života nebo tyto problémy zmírňovat*“. V praxi jde o uskutečňování sociální politiky státu. Na rozdíl od jiných států (Německo, Slovensko) mají obě disciplíny u nás diferencovaný vztah, díky převzatému anglosaskému modelu *social work*. Sociální pedagogika se tudíž vyvíjí od 90. let samostatně. Někdy je chápána jako teoretičtější a akademičtější vůči sociální práci, zabývá se celou populací, zatímco sociální práce je zaměřena na sociálně potřebnou a problémovou populaci⁵⁹.

2.2 Možnosti studia sociální pedagogiky

Studium sociální pedagogiky nabízí několik vysokých škol v republice. Tento obor se etabloval převážně na pedagogických a filozofických fakultách, ale i dvě teologické fakulty ho považují za nezbytnou součást dnešního vzdělávání. Některé univerzity nabízejí zájemcům o obor studium hned na dvou fakultách, např. Masarykova univerzita v Brně na pedagogické a filozofické fakultě. Zmíněná pedagogická fakulta Masarykovy univerzity byla v České republice první, která začala obor sociální pedagogika vyučovat. Iniciátorem byl profesor Přadka a docentka Knotová. V současné době výuka sociální pedagogiky probíhá na úrovni vyšších odborných škol a na níže uvedených sociálně pedagogických fakultách pod gescí odborných vyučujících.

Některé sociálně pedagogické školy a jejich zaměření

- Institut mezioborových studií v Brně, Univerzita T. Bati, Zlín, (P. Mühlpachr, M. Jůzl) IMS byl založen v roce 1994 a zpočátku studijní program realizoval s Pedagogickou fakultou MU v Brně. V roce 2001 byla spolupráce přerušena a obor byl realizován ve spolupráci s UTB ve Zlíně.

Studijní program: Specializace v pedagogice, studijní obor: Sociální pedagogika⁶⁰.

⁵⁹ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 52–57.

⁶⁰ <http://www.imsbrno.cz/cs/o-ims/historie.html>

- Fakulta humanitních studií, Univerzita T. Bati, Zlín, (L. Haburajová). Předchůdce UTB byla Fakulta technologická, založena v roce 1969 při VUT v Brně. Od roku 2008 je vyučován obor sociální pedagogika na FHS.

Studijní program: Specializace v pedagogice, studijní obor: Sociální pedagogika⁶¹.

- Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, (D. Knotová).

Studijní program: Pedagogika, studijní obor: Sociální pedagogika (pouze v magisterském programu), Sociální pedagogika a poradenství. Volba odborné profilace od 4. semestru: Pedagogika volného času, Multikulturní a environmentální výchova, Sociální prevence a resocializace.

- Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, (J. Němec, T. Čech). PF byla zřízena v roce 1946, bližší informace o zavedení oboru fakulta neuvádí.

Studijní program: Pedagogika, studijní obor: Sociální pedagogika a volný čas. Volba odborné profilace: Dramatická výchova, Speciální pedagogika, Přírodovědné a technické aktivity ve volném čase. Studijní obor: Sociální pedagogika. Volba odborné profilace: Pedagogika volného času, Sociální prevence a resocializace, Multikulturní a Environmentální výchova⁶².

- Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, (J. Semrád).

Studijní program: Specializace v pedagogice, studijní obor: Sociální pedagogika a studijní program: Vychovatelství (bakalářský), studijní obor: Pedagogika volného času, Sociální pedagogika⁶³.

- Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, (J. Sekot). Dějiny HTF UK sahají do 20. let minulého století. Po roce 1989 byla HTF zařazena spolu s jinými teologickými fakultami do svazku UK. Vznik oboru fakulta neuvádí.

Studijní program: Specializace v pedagogice, studijní obor: Sociální pedagogika⁶⁴.

⁶¹ <http://www.utb.cz/>

⁶² <http://www.ped.muni.cz/>, <http://www.phil.muni.cz/wff>

⁶³ <http://www.uhk.cz/cs-cz/Stranky/default.aspx>

⁶⁴ <http://www.htf.cuni.cz/HTF-30.html>

- Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, (O. Sekera).

Studijní program: Specializace v pedagogice, studijní obor: Sociální pedagogika, Prevence a resocializace⁶⁵.

- Cyrilometodějská teologická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc. Činnost CMTF (dříve Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta) byla obnovena v roce 1992 po čtyřicetileté pauze vynucené bývalým režimem. Vznik oboru fakulta neuvádí.

Studijní obor: Sociální pedagogika⁶⁶.

- Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita, (M. Procházka).

Studijní program: Specializace v pedagogice, studijní obor: Sociální pedagogika⁶⁷.

- Pedagogická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem, (Z. Svoboda).

Studijní program: Specializace v pedagogice, studijní obor: Sociální pedagogika⁶⁸.

Uvedený přehled fakult není vyčerpávajícím výčtem všech existujících sociálně pedagogických škol v České republice. Školy i obory procházejí dynamickým procesem. Vznikají, transformují svoji podobu, název, ale i zanikají. Není tedy v možnostech postihnout aktuálnost uvedených údajů s dlouhodobým předstihem. Většina jmenovaných fakult bohužel ani neuvádí více podrobností z historie zavedení oboru sociální pedagogiky do výuky.

⁶⁵ <http://pdf.osu.cz/pes/index.php?kategorie=35276&id=6085>

⁶⁶ <http://www.cmtf.upol.cz/menu/o-fakulte/historie-a-soucasnost/>

⁶⁷ <http://www.pf.jcu.cz/education/programmes/bakalarske.php>

⁶⁸ <http://www.ujep.cz/cz/podle-uzivatele/pro-studenty/studijni-programy.html>

3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V PRAXI

3.1 Prevence a terapie

Z předchozích kapitol vyplývá, že sociální pedagogika má za úkol vytvořit podmínky pro optimální přípravu člověka na život v souladu s požadavky společnosti. Jejím posláním je ukázat mu „správný směr“. Poznatky z psychologie nám potvrzují, že je důležité výchovně působit na osobnost již od útlého věku. Zvnitřňujeme tak žádoucí zásady chování, které upevňují potřebné návyky zdravého životního stylu. Tato významná oblast sociální pedagogiky se nazývá prevence sociálních deviací a má zabránit nežádoucímu chování. Prevence (z lat. *praeventia* = *zákrok předem*) je nejčastěji spojována s činnostmi zabráňujícími vzniku onemocnění či zranění. Odtud se význam přenesl i na oblast sociální pedagogiky, kde zahrnuje opatření ke snižování výskytu škodlivých jevů ve společnosti, jako je alkoholismus, kriminalita, užívání návykových látek, ale i extremismus, rasismus či xenofobie. Protože sociální pedagogika vznikla jako reakce na tyto již vyskytující se jevy ve společnosti, zabývá se i snahami o jejich odstranění, zabránění recidivy či alespoň zmírnění intenzity, tzv. terapií.

Kraus uvádí tři možné přístupy k řešení sociálně patologických jevů:

- striktní zákaz,
- prevence,
- náprava – terapie⁶⁹.

• **Striktní zákaz a potírání** výroby či konzumace alkoholu, drog, zákaz rozvodů nebo prostitute v některých státech probíhá mnohdy neúspěšně, viz prohibice v USA začátkem 20. století⁷⁰.

• **Preventivní** opatření jsou sice zdlouhavá, ale při dodržení nezbytných zásad se jeví jako nejefektivnější. Za nejdůležitější principy prevence pokládáme systémovost a koordinaci všech výchovných institucí jako je rodina, škola, ale také součinnost policie, médií a dalších zařízení. Druhým principem je systematickosti, tj. průběžné, kontinuální působení.

⁶⁹ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 147-154.

⁷⁰ Mühlpachr, P. *Sociální práce*. Brno: 2004. ISBN 80-210-3323-1, s. 29.

Třetí zásada je komplexnost a vzájemně se zde prolínají jednotlivé typy prevence, které jsou uspořádány podle různých hledisek:

- prevence primární působí v prostředí, kde ještě nežádoucí jev nenastal,
- sekundární prevencí působíme na osoby ohrožené, nebo pokud se již sociálně deviantního jednání dopustily,
- terciární prevence má za úkol zabránit recidivě a zhoršování již vzniklé situace⁷¹.

Ministerstvo vnitra uvádí tuto strukturu prevence kriminality:

1. Sociální prevence zaměřuje své aktivity na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za příčiny páchání trestné činnosti.
2. Situační prevence se snaží minimalizovat kriminogenní podmínky různými technickými prostředky (kamerové systémy), fyzickou ochranou apod. Tato prevence je založena na zkušenostech, že určité druhy kriminality se objevují při určitých příležitostech.
3. Prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů staví na konceptech bezpečného chování ohrožených osob. Zejména se jedná o různé druhy poradenství, trénink sebeobrany a seznamování s technickými možnostmi ochrany před trestnou činností⁷².

Dále lze prevenci zaměřit na plošnou působnost (celá populace), skupinovou (mládež, senioři), individuální, specifickou a nespecifickou. Specifická prevence se týká konkrétních deviací (šikana, závislosti, atd.) a nespecifická vychází z toho, že tyto deviace mají mnohdy společné příčiny vzniku a vývoj. Poslední jmenovaná prevence je pro sociální pedagogiku nejvýznamnější z hlediska působnosti a nezastupitelnou roli zde má rodina a škola. Na základě vyhlášky MŠMT působí na školách poradenské služby zaměřené zejména na specifickou primární prevenci rizikového chování dětí a mládeže (výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog nebo speciální pedagog)⁷³.

⁷¹ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 147-154.

⁷² <http://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

⁷³ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 147-154.

Oblastí prevence se zabývají také ostatní ministerstva (školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, obrany, spravedlnosti, vnitra). MV je vzhledem ke své působnosti hlavním koordinátorem prevence kriminality⁷⁴.

• **Terapie** – náprava, léčení a zmírňování důsledků sociálně deviantního chování je dlouhodobý proces s nízkou efektivitou a vysokými náklady, neboť převýchova osobnosti jednající deviantně je vždy složitější než výchova⁷⁵.

Situaci vystihují Nohlova slova: „Sociální práce je koncentrovaná na chorobu a měla by být zaměřená na zachování zdraví (z choroby na prevenci, z terapie na profylaxi). Tím vyjádřil „kopernikovský pohled“ na prevenci a profylaxi“⁷⁶.

Z předchozího názoru vyplývá (shoduje se na tom i odborná veřejnost), že je z mnoha hledisek lepší negativním jevům ve společnosti raději předcházet, než je řešit následně. Sýkora (2009) proto považuje za důležité prevenci provádět dlouhodobě, cíleně a systematicky, aby dosáhla pozitivních výsledků. Je tedy zřejmé, že ji nemůže provádět kdokoli⁷⁷.

Různé nápravné postupy mají svá specifika. U sociálně patologických a deviantních jednání se uplatňuje:

- **resocializace** – tj. návrat člověka do běžného života, zpětná socializace; týká se nejen delikventů, ale např. i osob měnících zaměstnání, při změně zdravotního stavu k horšímu, a jiných případů,
- **reintegrace** – začlenění člověka do běžného života po výkonu trestu,
- **reedukace** – úsilí o změnu chování z delikventního na normální,
- **psychoterapie** – léčení duševních poruch psychologickými prostředky (slovem, úpravou prostředí, gestem, ...),
- **socioterapie** - usnadnění adaptace jedince tím, že přiměřeně upravíme prostředí,
- **sociální rehabilitace** – obnovení sociálních vztahů a praktických schopností, které byly v důsledku sociálního hendikepu a způsobu života potlačeny.

⁷⁴ <http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

⁷⁵ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 147-154.

⁷⁶ Bakošová, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Public promotion, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 29-30.

⁷⁷ Kraus, B., Sýkora, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009, s. 57.

Nutno podotknout, že ani jeden z uvedených přístupů (zákaz, prevence, terapie) neodstraní negativní jevy ve společnosti úplně. K tomu je potřeba celá řada činitelů působících již od útlého dětství: důkladná socializace osobnosti, dostatek pozitivních vzorů pro vychovávané, ale i zbavení se předsudků vůči deviantnímu jedinci při poskytování terapie a hlavně kooperace napříč všemi institucemi podílejícími se na výchově občana (rodina, škola, stát, média). Americký spisovatel Charles Farrar Browne již v polovině 19. století napsal větu, kterou lze vztáhnout na výchovu celé populace: „*Průměrný učitel vypráví, dobrý učitel vysvětluje, výborný učitel ukazuje. Nejlepší učitel inspiruje*“.

3.2 Terénní činnost

V České republice se ujal ekvivalent terénní činnosti – *streetwork* – práce na ulici. Tento termín převzala Česká republika z Německa. Shodný obsah, ale různá označení vyjadřují i další používané výrazy: práce na ulici, vyhledávací sociální práce, mobilní sociální práce nebo terénní sociální práce.

V německy mluvících zemích se používá označení:

- streetwork,
- Strassensozialarbeit (zkráceně Strassenarbeit),
- mobile Jugendarbeit apod.

V anglicky hovořících zemích se překvapivě výraz *streetwork* příliš nepoužívá. Vyskytují se zde nejčastěji termíny:

- youth work,
- detached work,
- field work⁷⁸.

Počátky soudobé terénní sociální práce zaměřené na pomoc lidem nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci se datují k roku 1993, kdy MPSV předložilo vládě ČR materiál *Program sociální prevence*. Zmíněný program definoval povinnost státu v oblasti prevence a přinesl koncepci doposud v ČR neexistující profese *sociálního asistenta*, jehož náplní

⁷⁸ Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8, s. 16-17.

byla i práce v terénu, tzv. streetwork. O tři roky později byla tato funkce zavedena do praxe. Byrokratická činnost úředníka se tak přenesla z kanceláře na ulici⁷⁹.

V současnosti je terénní sociální práce poskytována prostřednictvím terénních programů podle § 69 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách⁸⁰.

Přesné znění zákona o terénních programech podle § 69 je:

„(1) Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.

(2) Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí⁸¹.

Jedná se tedy o sociálně výchovnou práci v přirozeném prostředí určitých cílových skupin. Jde především o práci s dětmi a mladistvými, kteří se setkávají v obvyklém čase na určitém místě a žijí rizikovým (disociálním) způsobem života nebo jsou tímto způsobem života ohroženi⁸².

Klienty pracovníků terénní služby jsou rovněž problémové skupiny dospělých osob.

Hlavním cílem terénních programů je takto ohrožené osoby vyhledávat a eliminovat rizika plynoucí z jejich způsobu života⁸³, neboť jsou potenciálním nebezpečím nejenom sobě a svým blízkým, ale i celé společnosti.

⁷⁹ Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8, s. 13.

⁸⁰ <http://www.mpsv.cz/cs/2317>

⁸¹ <http://zakony-online.cz/?s174&q174=69>

⁸² Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 184.

⁸³ Černá, M., Galko, M. *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. Vydal: sociální nadační fond města Brna „Domovy potřebných“, 2007, s. 17.

Podle druhu činnosti lze rozlišit terénní práce na přímé a nepřímé:

- Přímá práce zahrnuje konkrétní aktivity s cílovými klienty přímo na ulici (streetwork) nebo v nízkoprahových zařízeních. Pojem nízkoprahový lze chápat jako poskytování anonymní pomoci, bez nutnosti identifikace klienta, zejména u dětí a mládeže. Sociální pracovník si nejprve vytipovává lokality s koncentrací rizikových osob a skupin. Většinou se jedná o parky, opuštěné domy, diskotéky a různá jiná místa, kde se pravidelně scházejí mladiství, děti nebo dospělí klienti. Po tzv. monitoringu (zmapování a zhodnocení situace) následuje depistáž, tj. zaměření se na nápadné a potenciálně rizikové skupinky dětí a mládeže, s kterými pracovník naváže kontakty, vnímá jejich problémy a postupně si získává jejich důvěru⁸⁴. Nejde tedy o žádné moralizování, autoritativní napomínání klientů, nýbrž o nedirektivní snahu začlenit jedince do společnosti. Někdy musí také sociální pracovník přistoupit na pravidla hry cílové skupiny, v rámci zachování partnerství⁸⁵.

Tímto způsobem může streetworker nabýt informace potřebné k zahájení své činnosti. Nejčastěji se jedná o *doprovázející činnosti* poradenského charakteru nebo krizové intervence (skutečné zkontaktování a doprovázení klienta na pracoviště, zprostředkování kontaktů s centry volného času, nízkoprahová centra, harm reduction⁸⁶ apod.).

- Nepřímá práce je činnost spojená s vlastním chodem organizace (sociálního asistenta), její administrativa, jednání s úřady, školou, rodinou, donátory, zajišťování grantů ke své činnosti apod.⁸⁷. Nutným předpokladem profesionálního přístupu k práci streetworkera je i zajištění jeho profesního zdokonalování ve vykonávané činnosti.

Příklady konkrétních činností terénní práce:**• Nízkoprahová centra**

Nízkoprahová centra vznikala v roce 1995 z potřeby terénních pracovníků a klientů setkávat se v zastřešených prostorách. Zde tráví společný čas ohrožené děti a mládež, aniž by byly nuceny odhalit svoji identitu. Zjišťování totožnosti hned při prvním kontaktu by moh-

⁸⁴ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 185.

⁸⁵ Bednářová, Z., Pelech, L. *Šlabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8, s. 8.

⁸⁶ harm reduction – (z angl. *redukce újmy, poškození*) cílem péče je snižovat a minimalizovat zdravotní rizika u osob ohrožených užíváním návykových látek formou rozdávaní sterilních injekcí atd. Jde o nízkoprahovou péči – terciární prevenci.

⁸⁷ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 185.

lo narušit důvěru k sociálnímu pracovníkovi. Centra pomáhají zvládat svým klientům každodenní starosti a podílejí se na utváření životního stylu⁸⁸.

• Mediační služba

Mediační služba má rovněž povahu terénní práce. Vykonává ji tzv. *mediátor*, který klienty nevyhledává, nýbrž jsou mu přiděleni. Práce spočívá ve zprostředkování kontaktu mezi pachatelem a obětí (v případě trestného činu) a hledání přijatelného řešení pro obě strany. Cílem je tedy vyhnout se trestnímu řízení, což je i ve veřejném zájmu.

• Probační služba

U *probace* rovněž odpadá monitoring. Probační pracovník vykonává dohled nad podmíněně odsouzeným klientem, aby dostal svým závazkům během zkušební doby, např. léčba závislosti, zvyšování pracovní kvalifikace, výkon alternativního trestu atd. Především tento dohled slouží k ochraně odsouzeného i jeho okolí⁸⁹.

• Sociální rehabilitace

Důležitou součástí sociální výchovy je sociální rehabilitace, která se poskytuje formou terénních, ambulantních a pobytových služeb. Dílčími cíli sociální rehabilitace je dosažení samostatnosti a nezávislosti klienta rozvojem jeho pozitivních schopností, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při uplatňování oprávněných zájmů⁹⁰. Zkrátka naučit je sociálním dovednostem, které jsou nutným předpokladem pro větší sociální autonomii.

Streetwork je etablován ve státních i nestátních organizacích⁹¹, s právní subjektivitou: občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, příspěvková organizace, církevní právnická osoba, apod.

⁸⁸ Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8, s. 44-49.

⁸⁹ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 188.

⁹⁰ Černá, M., Galko, M. *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. Vydal: sociální nadační fond města Brna „Domovy potřebných“, 2007.

⁹¹ Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8, s. 14.

Výčet některých organizací poskytujících terénní sociální práci v Brně:

Nesehnutí, o. s., kampaň Food Not Bombs (Jídlo Místo Zbraní). Aktivitu dobrovolníků vycházející z filozofie celosvětového hnutí FNB (JMZ) spočívají především v pravidelném rozdávání jídla sociálně slabým 2x v měsíci a v poradenství.

Nový Prostor, o. s. Sdružení vydává časopis *Nový prostor*, z jehož prodeje si klienti (ohrožení sociálním vyloučením) vydělávají na životní potřeby (noclehárnu apod.). Obnovují si tak pracovní návyky, sociální dovednosti, hlavně se učí odpovědnosti za vlastní život.

Rozkoš bez rizika, o. s. Organizace se zabývá léčbou a prevencí sexuálně přenosných chorob. Jedná se o nízkoprahové zařízení, které se snaží vyhledávat špatně dostupné rizikové skupiny (prostitutky, bezdomovkyně a narkomanky). V Brně působí od roku 1992.

Sdružení podané ruce, o. s. *Centrum prevence* – je zaměřeno na poskytování programů primární prevence ve školách všech typů. Mimo pořádání besed a akcí ve školských zařízeních sdružení aktivně vyhledává ohrožené skupiny a jednotlivce. Rok založení 1994.

Sdružení podané ruce, o. s., *Streetwork* – terénní programy. Základní metodou práce je aktivní vyhledávání uživatelů drog, nízký práh při vstupu do služby, anonymita klientů a podpora ke změně rizikového chování. Pomoc se poskytuje přímo na ulici na dohodnutých místech (výměna injekcí, poskytnutí zdravotního materiálu a poradenství).

IQ Roma servis, o. s., je „prostředníkem, který podporuje možnosti, příležitosti a odhodlání Romů na cestě jejich růstu a společenského uplatnění“. Programy zahrnují i práci v terénu⁹².

Ratolest, o. s., bylo založeno roku 1995 jako Lata Brno, na Ratolest bylo přejmenováno roku 1995. Prostřednictvím svých nízkoprahových klubů Likusák poskytuje pomoc ohrožené a rizikové mládeži ve věku od 12 do 20 let v několika brněnských lokalitách. Vedoucím tohoto klubu je Martin Holiš, který patří k průkopníkům terénní sociální práce v České republice. Ratolest je největším poskytovatelem terénní práce.

Existuje mnoho dalších organizací a služeb zabývajících se terénní činností, jejichž cílem je dát jedinci druhou šanci a spojit tak dva rozdílné pohledy na svět, svět minority a majo-

⁹² Černá, M., Galko, M. *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. Vydal: sociální nadační fond města Brna „Domovy potřebných“, 2007, s. 17.

rity. Společným úkolem této práce je aktivní vyhledávání konfliktních osob, které pomoc samy nevyhledávají a předejít tak mnohým sociálně patologickým jevům, jež narušují rovnováhu celého společenského systému. Nezbytným předpokladem k dosažení efektivity je akceptace této pomoci samotným adresátem.

3.3 Profese sociálního pedagoga

S nárůstem sociálně patologických jevů ve společnosti se sociální pedagogika dostává do popředí zájmu mnoha výchovně vzdělávacích a sociálních oblastí, jako je pedagogická, sociální, výchovná a preventivní činnost. Z tohoto hlediska se profese sociálního pedagoga jeví v budoucnosti jako nezbytná. Mnohé vysoké školy připravují studenty oboru sociální pedagogiky na výkon této profese, jejíž efektivita je závislá na dlouhodobé, kontinuální a celoživotní přípravě. Obecně lze říci, že profese sociálního pedagoga zahrnuje široký komplex odborných interdisciplinárních znalostí⁹³. Ačkoli je poptávka po pomáhajících profesích, k nimž patří i sociální pedagog, na vzestupu, není doposud tato profese definovaná jako samostatná profesní disciplína v katalogu prací.

Přímou pedagogickou činnost podle zákona 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících⁹⁴ v současné době mohou vykonávat učitelé, vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové, pedagogové volného času, asistenti pedagoga, trenéři a vedoucí pedagogičtí pracovníci. Z uvedeného zákona je tedy patrné, že sociální pedagog není zařazen mezi pedagogické pracovníky. Přesto je v některých pedagogických činnostech zakomponován. Absolování studijního oboru sociální pedagogika je podle § 16, 17 a 20 tohoto zákona dostačující kvalifikací pro výkon vychovatele, pedagoga volného času a asistenta pedagoga.

Rovněž podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách⁹⁵ patří mezi předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka odborná způsobilost získaná ve vysokoškolském studijním programu sociální pedagogika.

Charakteristika profese sociálního pedagoga není oproti konstantnímu povolání učitele tak jednoznačná vzhledem k širším možnostem uplatnění⁹⁶.

⁹³ Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 45.

⁹⁴ Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změnách některých zákonů.

⁹⁵ Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 110.

Podívejme se na pojetí profese sociálního pedagoga pohledem některých autorů. V roce 2000 na bratislavské konferenci byla vymezena funkce sociálně orientovaného pedagoga: Sociální pedagog je odborník, který je teoreticky i prakticky připravený ve vysokoškolském studiu oboru pedagogika s filozofickým či sociálním zaměřením na sociálně výchovnou činnost. Jeho kompetence spočívají v pomoci a podpoře všem věkovým kategoriím, ve vyrovnání deficitu socializace a zlepšování kvality života výchovou, vzděláváním, prevencí a poradenstvím. Podle německého autora Schillinga se sociální pedagogika týká všech, začíná při problémech, zkvalitňuje život, podporuje lidskost a vytváří společenství. „Všichni potřebujeme sociální pedagogy!“⁹⁷

Český autor Klíma charakterizuje sociálního pedagoga jako odborníka, teoreticky, prakticky a koncepčně vybaveného, záměrně působícího na jedince i skupiny tam, kde dochází k destruktivnímu způsobu života a nekreativnímu uspokojování potřeb a utváření vlastní identity. Blahoslav Kraus definici zobecňuje a zároveň doplňuje o složku integrační a rozvojovou. Sociální pedagog na profesionální úrovni řídí a organizuje výchovný proces a působí na subjekty ve dvou rovinách:

- **Integrační** se zaměřuje na klienty nacházející se v krizových situacích, psychickém nebo sociálním ohrožení, kteří jsou potenciální hrozbou pro okolí.
- **Rozvojová** je cílena na žádoucí rozvoj osobnosti, správný životní styl a hodnotné a užitečné trávení volnočasových aktivit. Jedná se tedy spíše o sociální prevenci týkající se nejen mládeže, ale i celé populace⁹⁸.

Z těchto charakteristik se dá usuzovat na velmi široké uplatnění sociálního pedagoga vyžadující i rozsáhlé profesní kompetence. Průcha defínuje kompetence jako soubor profesních dovedností a dispozic pracovníka nutných k tomu, aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Lze je dále rozdělit na kompetence osobnostní (zodpovědnost, tvořivost, empatie, tolerance, schopnost řešit problémy apod.) a kompetence profesní (obsahová složka vyko-

⁹⁶ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 108.

⁹⁷ Bakošová, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Public promotion, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 192.

⁹⁸ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 198-199.

návané práce, komunikativní, řídicí, diagnostické dovednosti, realizace a organizace programů)⁹⁹.

Výčtem kompetencí sociálního pedagoga se zabývá celá řada autorů, z nichž se mi pro upřesnění doplnění této profese zdají nejvhodnější následující:

1. **Kompetence výchovně vzdělávací** zahrnují schopnost výchovy, sebevýchovy a vzdělávání. Odborník musí porozumět zákonitostem výchovného procesu, umět analyzovat prostředí podílející se na utváření osobnosti, zvládat přednáškovou činnost a také přípravu (monitoring) preventivních aktivit.
2. **Kompetence poradenská** spočívá ve schopnosti zvolit vhodný poradenský přístup, umět vést rozhovor a připravit s klientem řešení problému.
3. **Kompetence preventivní** zasahuje nejčastěji do primární a sekundární prevence. Odborník organizuje různé volnočasové aktivity v rámci prevence primární, sekundární prevence zahrnuje práci s již ohroženými jedinci a skupinami.
4. **Kompetence manažerská** je potřeba pro úspěšné poskytování a koordinování pomoci, spolupráci s jinými odborníky a institucemi.
5. **Kompetence reedukační** spočívá v „převýchově“ klienta. Základem je správná diagnostika odklonu od normálu a včasná intervence pomocí nepřímé výchovy formou podpory¹⁰⁰.

Není samozřejmě možné, aby každý student, absolvent nebo i zkušený sociální pedagog disponoval všemi, nejen zde uvedenými předpoklady. Právě tady se nachází prostor pro sociálně pedagogické školy a instituce, které by měly vybavit budoucí sociální pedagogy kvalitním základem. Následné rozvíjení osobnosti a doplňování znalostí je již individuální záležitostí celoživotního vzdělávání každého sociálního pedagoga¹⁰¹.

⁹⁹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, s. 103-104.

¹⁰⁰ Bakošová, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Public promotion, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 193–195.

¹⁰¹ Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 79-80.

3.4 Uplatnění sociálního pedagoga

Současné sociální poměry ve společnosti umožňují široké spektrum profesního uplatnění absolventů studia sociální pedagogiky. K tomu, aby obstáli na trhu práce, také napomáhá jejich mezioborově zaměřené vzdělání ze základů společenských věd v bakalářských a magisterských studijních programech. Z předchozích kapitol, ale i ze samotného názvu *sociální pedagog* je patrné, že profese je zaměřena na práci s lidmi. Slovo *sociální* vyjadřuje společenskou dimenzi a *pedagogika* (z řeckého *paidós* – dítě a *ágein* – vést, doprovázet) označuje vědu o výchově a vzdělávání člověka. Jedná se tedy o výchovu a vzdělávání jedinců a skupin, kteří jsou nepříznivě ovlivněni působením svého okolí. Jelikož jsme vystaveni tomuto společenskému působení po celý život, má sociální pedagogika biodromální (celoživotní) charakter.

Důležitým osobním předpokladem pro sociálního pedagoga je jeho *prosociální chování*, které uvádí tři základní vlastnosti prosociálního chování:

- prosociální činnost je vykonávána ve prospěch druhého,
- je dobrovolná,
- nezištná.

Problémy, které by měl sociální pedagog řešit a kde by měl tedy nacházet uplatnění, lze spatřovat v následujících klíčových oblastech:

- vlastní výchovná činnost (zaměřená na ovlivňování volného času),
- sociálně výchovná práce v různých výchovných zařízeních a školách,
- činnost reedukační a resocializační (včetně penitenciární a postpenitenciární péče),
- preventivní, poradenské a depistážní činnosti,
- management a organizování různých akcí (táborů, kurzů apod.),
- vzdělávání (výchovných a sociálních pracovníků) a osvěta (rodičů)¹⁰².

¹⁰² Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 51-52.

Přestože je sociální pedagog pouze pomáhající profesí, která není doposud právně a institucionálně zakotvena, má široké možnosti uplatnění ve státní i nestátní sféře:

rezort školství, mládeže a tělovýchovy (zpravidla jako vychovatel):

- školní kluby, družiny, domovy mládeže,
- náhradní rodinná péče (dětské domovy, vychovatel v ubytovacím zařízení, diagnostické ústavy),
- domy dětí a mládeže, centra volného času,
- instituce výchovného poradenství (školní výchovný poradce),
- systémy preventivní výchovné péče (koordinátor prevence, krizová centra, střediska pro mládež),
- sociálně výchovná a osvětová činnost věnovaná seniorům;

rezort spravedlnosti:

- oblast penitenciární a postpenitenciární péče (vychovatel v nápravném zařízení a ve věznici, pracovník Vězeňské služby ČR),
- úředník a asistent Probační a mediační služby ČR¹⁰³;

rezort práce a sociálních věcí:

- sociální asistenti,
- sociální kurátoři pro mládež,
- instituce sociálně výchovné péče o seniory, centra aktivit seniorů,
- ústavy sociální péče;

rezort vnitra a obrany (sociální pedagog, sociální asistent, kurátor, policejní specialista pro práci s mládeží):

- utečenecké tábory,
- azylová centra,
- pracovník humanitární služby Armády ČR,
- okrsková služba,
- prevence kriminality a protidrogová prevence;

¹⁰³ Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

oblast církevních, společenských a neziskových organizací:

- instituce péče o mládež, nadace, občanská sdružení,
- humanitární a charitativní instituce, střediska křesťanské pomoci¹⁰⁴.

oblast státní správy a samosprávy (jako koordinátoři problematik):

- městské a krajské úřady

Výše jmenované organizace a instituce s uplatněním sociálních pedagogů počítají. Pro výkon některých profesí je požadováno další specializační vzdělání, např. ve zdravotnictví je to rehabilitace, kontaktní protidrogová centra, ale také pro mediační a probační službu¹⁰⁵. Činnost probace a mediace je dozorována Ministerstvem spravedlnosti, konkrétní úkoly pak provádějí úředníci nebo asistenti. Pro funkci úředníka Probační a mediační služby se požaduje magisterské vzdělání v oblasti společenských věd a zkouška odborné způsobilosti. Asistentem se může stát absolvent střední školy rovněž se společenskovědním zaměřením¹⁰⁶. Sociální pedagog zaměřený na volnočasové aktivity se začíná velmi intenzivně uplatňovat na trhu práce i jako animátor, vedoucí kroužků, pedagog v centrech volného času; v oblasti sociální práce jako probační asistent, kurátor pro děti a mládež; v oblasti prevence jako streetworker nebo v domovech pro seniory a v nemocnicích jako gerontopedagog¹⁰⁷. Obor sociální pedagogiky má spoustu dalších zaměření a specializačních profilací, např. dramatická výchova, technické a přírodovědné aktivity, poradenství apod., které odborně připraví absolventy na výchovnou, pedagogickou či manažerskou práci s lidmi všech věkových kategorií, od marginálních skupin až po bezproblémové. Mnozí současní sociální pedagogové uvádějí různorodé činnosti a uplatnění absolventů tohoto oboru, jež bych stručně vyjádřila slovy Bohuslava Krause: „*Sociální pedagog působí ve dvou rovinách, v přímé výchovné činnosti ve směru profylaxe a kompenzace a v oblasti manažerské sociálněpedagogické činnosti v institucích v organizační, metodické, vzdělávací a koncepční práci*“¹⁰⁸. Sociální pedagog napomáhá k orientaci v současném složitém světě.

¹⁰⁴ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 205.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 206.

¹⁰⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Proba%C4%8Dn%C3%AD_a_media%C4%8Dn%C3%AD_slu%C5%BEba

¹⁰⁷ <http://www.ped.muni.cz/katedry-a-instituty/socialni-pedagogika/studium/oborova-profilace/socialni-pedagogika-a-volny-cas/>

¹⁰⁸ Bakošová, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Public promotion, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 38.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 NÁZORY STUDENTŮ STUDIJNÍHO OBORU SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

4.1 Metodologická východiska

Cíle výzkumu, formulace výzkumných otázek

Výzkumné šetření v souladu se zadáním bakalářské práce si klade za cíl odpovědět na otázky, jaké motivace studentů prvního a třetího ročníku ke studiu oboru sociální pedagogiky převažují a co od studia očekávají. U studentů třetího ročníku je otázka rozšířena o naplnění jejich očekávání. Dílčí výzkum doplní obecnou charakteristiku respondentů, např. kdo jsou studenti sociální pedagogiky, jak vnímají studium a jaké jsou jejich aspirace k možnosti následného studia. Objektem výzkumu byli studenti bakalářského studijního oboru sociální pedagogiky na fakultě Institutu mezioborových studií v Brně.

V kontextu se zadáním bakalářské práce byly vytyčeny výzkumné otázky:

- Je hlavním důvodem kombinovaného studia sociální pedagogiky získání nových znalostí z deklarovaných studijních předmětů?
- Co studenti od studia očekávali?
- Jak se naplnilo prvotní očekávání u studentů třetího ročníku?

Přípravná fáze

Součástí přípravy výzkumného projektu byla pilotáž a předvýzkum, které posloužily jako podklad k sestavení dotazníku a k získání emailových adres spolužáků, kterým byl tento dotazník následně zaslán. Pilotáže se zúčastnilo minimálně 25 respondentů. Lze tak usuzovat ze získaných emailových adres a z předpokladu, že se někteří respondenti k uvedeným otázkám pouze vyjádřili a o následné výzkumné šetření neměli zájem, tudíž kontakt nevedli. Pilotáž proběhla v prostorách školy v listopadu 2012 a cílem bylo získat předběžné informace od spolužáků. Během přednášek v aule byl dán do oběhu jeden dotazník (viz příloha PI) se stručným uvedením do problematiky a čtyřmi polootevřenými otázkami s možnostmi výběru odpovědí. U každé otázky byla vždy ponechána i možnost vlastní verze odpovědi. Respondenti označovali vhodné odpovědi čárkou. Odpovědi alespoň jednou takhle zvolené se staly součástí vlastního dotazníku. Neoznačené odpovědi nebyly v ná-

sledném dotazníku vůbec použity. Otázky byly voleny tak, aby reflektovaly široké spektrum možností a usnadnily respondentům výběr. Ve vlastním dotazníku byly otázky kategorizovány do vhodných okruhů z důvodu přehlednosti.

Přehled výsledků pilotáže

Na základě získaných údajů byly vypracovány přehledy odpovědí, které dokumentují následující tabulky s uvedenými absolutními četnostmi.

Otázka č. 1: Důvod studia na vysoké škole

Tato otázka sice nevedla k objasnění motivace ke studiu oboru, ale poskytla obecnější pohled na pohnutky, které vedou k rozhodnutí studovat na vysoké škole. Nejvíce studentů, dvacet jedna, uvedlo jako důvod studia na VŠ *osobní rozvoj*. Ve čtrnácti případech bylo důvodem *zvýšení kvalifikace*, třináct respondentů věří v *lepší uplatnění na trhu práce*. Pro dvanáct dotazovaných je důležité *dosažení titulu*. *Udržení dosavadního zaměstnání nebo pracovní pozice* zvolilo devět studentů. Po pěti studentech uvedlo odpověď *požadavek zaměstnavatele a postup na vyšší pracovní pozici*. *Změnit zaměstnání* by potřebovali čtyři respondenti, *existenční důvody* zvolili tři a *kariéru* dva respondenti. Ponechané volnosti odpovědět podle své vůle využil jediný respondent, který odpověděl: *nic jiného mi nezbylo*. Z nabízených možností nikdo nezvolil odpověď *z nudy a požadavek rodičů*.

Tabulka č. 1

Důvod studia na vysoké škole	Absolutní četnost odpovědí Celkem 89 odpovědí
Osobní rozvoj	21
Zvýšení kvalifikace	14
Lepší uplatnění na trhu práce	13
Dosažení titulu	12
Udržení dosavadního zaměstnání / pracovní pozice	9
Požadavek zaměstnavatele	5
Postup na vyšší pracovní pozici	5
Změna zaměstnání	4
Existenční důvody	3
Kariéra	2
Jiné důvody: nic jiného mi nezbylo	1

Otázka č. 2: Důvod volby oboru sociální pedagogiky

Hlavními motivy pro studium tohoto oboru byly pro patnáct respondentů *nové znalosti a poznatky*, po deseti studentech odpovědělo *zájem o obor a poradili mi to známí*, dále pak *zajímavé vyučovací předměty* v osmi případech, *výborné reference na školu* (4), po třech studentech uvedlo: *na jinou VŠ jsem se nedostal/a, rád/a pomáhám potřebným, předchozí zkušenost s dobrovolnictvím/charitou, jistota uplatnění v tomto oboru a absence exaktních předmětů*, dvě osoby zvolily *vyhovuje mi doba výuky mimo pracovní dobu* a po jednom hlasu získaly odpovědi *požadavek zaměstnavatele, sám/a jsem měl/a v dětství problémy, dobrá dostupnost školy, studium je zdarma a s pouhou maturitou nemám šanci na pracovní uplatnění*. Výsledky jsou znázorněny v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2

Důvod volby oboru sociální pedagogiky	Absolutní četnost odpovědí Celkem 69 odpovědí
Nové znalosti a poznatky	15
Zájem o obor	10
Poradili mi to známí	10
Zajímavé vyučovací předměty	8
Výborné reference na školu	4
Na jinou VŠ jsem se nedostal/a	3
Rád/a pomáhám potřebným	3
Předchozí zkušenost s dobrovolnictvím/charitou	3
Jistota uplatnění v tomto oboru	3
Absence exaktních předmětů	3
Vyhovuje mi doba výuky mimo pracovní dobu	2
Požadavek zaměstnavatele	1
Sám/a jsem měl/a v dětství problémy,	1
Dobrá dostupnost školy	1
Studium je zdarma	1
S pouhou maturitou nemám šanci na pracovní uplatnění	1

Otázka č. 3: Co jsem od studia očekával/a

Kultivaci své osobnosti uvedlo šestnáct respondentů, *získat titul* by chtělo čtrnáct a *nový či širší rozhled* třináct respondentů, touhu *neustále se vzdělávat* má deset a *získat lepší uplatnění na trhu práce* uvádí devět dotazovaných, *lepší komunikativní schopnosti* si od studia slibuje sedm studentů, *lepší uplatnění v oblasti sociální pedagogiky* čtyři a po jednom studentovi uvedli jako jiný důvod *únik od nepříznivé životní situace* a *získání vysokoškolského vzdělání*. Názorně jsou dokumentovány výsledky v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3

Co jsem od studia očekával/a	Absolutní četnost odpovědí Celkem 75 odpovědí
Kultivaci své osobnosti	16
Získat titul	14
Nový či širší rozhled	13
Neustále se vzdělávat	10
Lepší uplatnění na trhu práce	9
Lepší komunikativní schopnosti	7
Lepší uplatnění v oblasti sociální pedagogiky	4
Únik od nepříznivé životní situace	1
Získání vysokoškolského vzdělání	1

Otázka č. 4: Jak se naplnilo mé očekávání

U této otázky byly z šesti nabízených odpovědí studenty zvoleny pouze čtyři. Nejvíce studentů, dvacet tři, získalo studiem *lepší orientaci/přehled a zkultivování své osobnosti*, čtyřem dotazovaným se *změnila hierarchie hodnot v životě*, *lepší pracovní uplatnění* získal díky studiu jeden respondent. Čtyřikrát bylo jako jiný důvod zvoleno *získání nadhledu a odolnosti*. Náročnost či nenáročnost studia neuvedl žádný z dotazovaných. Názorně tuto skutečnost dokumentuje tabulka č. 4.

Tabulka č. 4

Jak se naplnilo mé očekávání	Absolutní četnost odpovědí Celkem 32 odpovědí
Lepší orientaci/přehled a zkultivování své osobnosti	23
Změna hierarchie hodnot v životě	4
Získání nadhledu a odolnosti.	4
Lepší pracovní uplatnění	1

Předvýzkum

Pilotáží byla provedena první sonda, která zpřesnila formulaci problémů a poukázala na pravděpodobnou budoucí četnost odpovědí na dané otázky. Otevřela tak cestu k sestavení vlastního dotazníku, jehož srozumitelnost a vhodnost formulace otázek byly ověřeny předvýzkumem na pětičlenném vzorku zkoumaných osob. Položky, které nikdo z dotazovaných nevolil, byly z dotazníku vypuštěny.

Metodologie

Při následném výzkumu byl použit kvantitativní přístup – standardizovaný dotazník (viz příloha P II a P III). Jedná se o nejfrekventovanější metodu pro hromadné získávání údajů. S minimálními časovými a ekonomickými ztrátami je možné poměrně rychle získat velké množství informací. Vstupní část dotazníku obsahuje stručné představení komunikátora a vysvětlení účelu sběru dat, ujistění respondenta o zachování anonymity, poděkování za spolupráci a pokyny, jak dotazník vyplňovat. Druhá část se skládá z deseti otázek řazených od jednodušších po složitější. Většina položek je uzavřených – výběrových, z nichž si může dotazovaný vybrat několik nabízených možností. Aby bylo zabráněno zkreslenému odpovídání, byly nabídnuty i polouzavřené otázky s možností alternativní odpovědi *jiný důvod*. Tři otázky zůstaly otevřené z důvodu ponechání volnosti u odpovědi. Na úplném konci je kontakt na komunikátora¹⁰⁹.

Charakteristika výběrového souboru

Dotazníkového šetření, které tvořilo hlavní část výzkumu, se zúčastnilo ze 108 oslovených celkem 95 studentů Fakulty humanitních studií UTB ve Zlíně a Institutu mezioborových studií v Brně. Návratnost dotazníků činila 87 %. Z tohoto počtu bylo 46 respondentů studenty prvního ročníku a 49 respondentů studenty třetího ročníku oboru sociální pedagogiky. Část dotazníkového šetření se uskutečnila ve školních budovách IMS na Londýnském náměstí a VUT na ulici Veveří po skončení přednášky, a část prostřednictvím emailu. Respondenti vyplňovali dotazník zcela samostatně. Anonymita byla zachována pouze u respondentů, kteří vyplňovali dotazník v papírové formě přímo ve škole. U druhé části spolužáků, kteří byli osloveni elektronickou formou, anonymita nebyla zcela zachována.

¹⁰⁹ Gavora, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X, s. 53-58.

Uvedený výzkum nelze považovat za reprezentativní, neboť vychází z omezeného počtu respondentů. Sběr dat probíhal během prosince roku 2012 a ledna roku 2013.

4.2 Analýza výsledků

Otázka č. 1

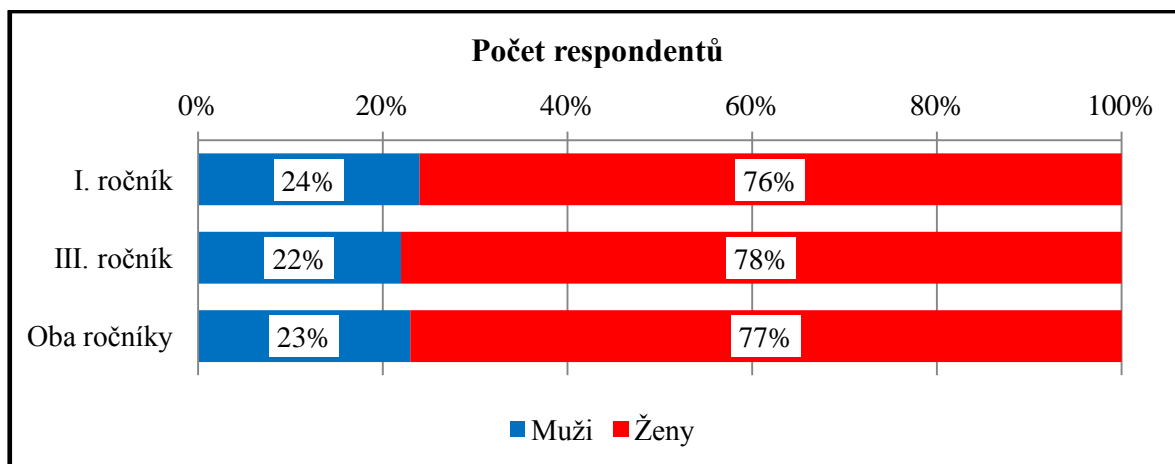
Pohlaví: muž - žena

Jak vyplývá z analýzy výsledků, z celkového počtu 95 respondentů převažovaly ženy (77 %) oproti mužům, kterých byla jen necelá čtvrtina (23 %). Studenti obou ročníků se podíleli na výzkumu téměř stejnou mírou (48 % a 52 %). V prvním ročníku odpověděla necelá čtvrtina mužů (24 %) a více než tři čtvrtiny žen (76 %). Téměř shodný byl výsledek v třetím ročníku, odpověděla méně než čtvrtina mužů (22 %) a více než tři čtvrtiny žen (78 %).

Tabulka č. 5

STUDENTI	POČET RESPONDENTŮ ABSOLUTNÍ			RELATIVNÍ PODÍL RESPONDENTŮ V %		
	M	Ž	Celkem	M %	Ž %	%
I. ročník	11	35	46	24	76	48
III. ročník	11	38	49	22	78	52
Celkem	22	73	95	23	77	100

Graf č. 1

Otázka č. 2

Věk:

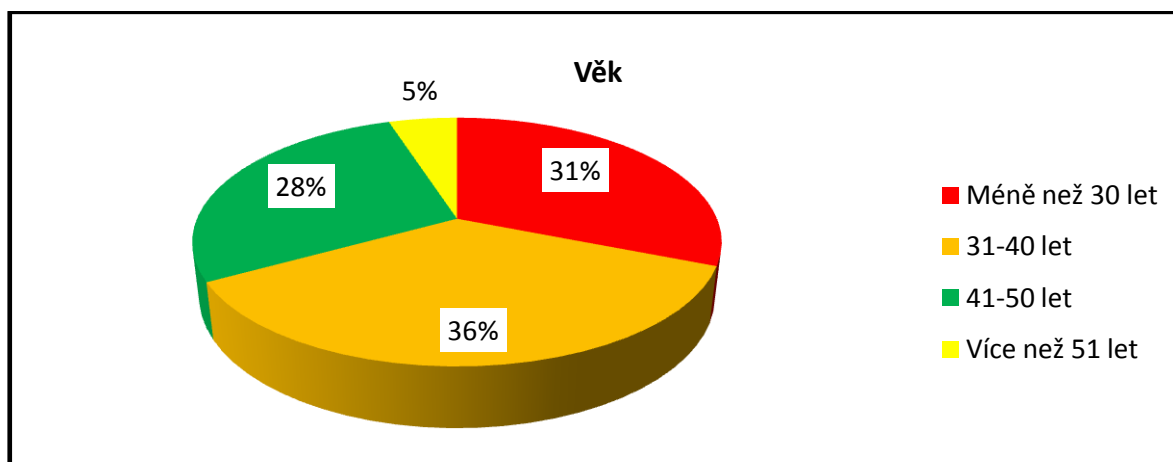
Následující tabulka č. 6 pouze dokumentuje věkové složení respondentů společně u obou ročníků. Nejvíce respondentů náleží do věkové kategorie 31–40 let, tj. třetina (36 %). Druhá nejpočetnější věková skupina je do 30 let (31 %). Přibližně stejný počet studentů (28 %) tvoří kategorie 41–50 let a pouhá dvacetina dotazovaných patří do věkové skupiny starší 51 let.

Tabulka č. 6

VĚK	M	Ž	CELKEM	%
Méně než 30 let	8	21	29	31
31-40 let	8	26	34	36
41-50 let	6	21	27	28
Více než 51 let	0	5	5	5
Celkem	22	73	95	100

Z analýzy dat vyplývá, že výzkumu se zúčastnily převážně ženy, což by odpovídalo i poměru mužů a žen na přednáškách. Poměrné zastoupení prvních tří věkových kategorií je téměř vyrovnané, každá je tvořena přibližně třetinou respondentů.

Graf č. 2

Otázka č. 3**Jak jste spokojen/a s kombinovanou formou studia?**

Obecně lze konstatovat velmi vysokou míru spokojenosti s formou studia (77 %), *spíše spokojena* je téměř čtvrtina respondentů (23 %). *Nespokojenost* neprojevil nikdo z dotazovaných.

Tabulka č. 7

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ POČET	RELATIVNÍ PODÍL V %
Zcela spokojen/a	73	77 %
Spíše spokojen/a	22	23 %
Spíše nespokojen/a	0	0 %
Zcela nespokojen/a	0	0 %
CELKEM	95	100 %

Otázka č. 4**Řešíte nějaké problémy související se studiem?**

Nejčastější problém mají respondenti v souvislosti se zaměstnáním. Více než třetina (39 %) uvedla, že jim *zaměstnavatel neposkytuje žádné úlevy* ke studiu, absenci v zaměstnání si musejí nadpracovat nebo čerpat dovolenou. *Žádné problémy* se studiem neřeší třetina (35 %) dotázaných. *Omezit své zájmy* musí necelá pětina (17 %) a *rodinné problémy* vnímá asi desetina (9 %) respondentů.

Tabulka č. 8

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ POČET	RELATIVNÍ PODÍL V %
Zaměstnavatel mně neposkytuje žádné výhody	37	39 %
Neřeším žádný problém	33	35 %
Musím omezit své zájmy	16	17 %
Problémy v rodině	9	9 %
CELKEM	95	100 %

Otázka č. 5**Jaký je Váš důvod studia na vysoké škole?**

Respondenti mohli z nabídky položek uvést i dva vhodné důvody nebo měli možnost vybrat *jiný důvod*. Četnost odpovědí (128) tedy nesouhlasí s počtem respondentů (95). Variantu *jiný důvod* zvolili tři respondenti, kteří uvedli: *nudím se, je to můj koníček* a *finanční nezávislost na manželovi*. Téměř polovina (45 %) odpovědí má společného jmenovatele – *zaměstnání*. Tato kategorie zahrnovala např. důvody: lepší uplatnění na trhu práce, změna zaměstnání, udržení dosavadní pracovní pozice, požadavek zaměstnavatele apod. Významným motivem ke studiu byl i *zájem rozšířit si obecné vědomosti* (35 %), které zahrnovaly sebevzdělávání a osobní rozvoj. Další důvody podrobněji dokumentuje následující tabulka č. 9.

Tabulka č. 9

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ POČET	RELATIVNÍ PODÍL V %
Zaměstnání	58	45 %
Zájem rozšířit si své vědomosti	45	35 %
Naplnění životní touhy studovat VŠ	15	12 %
Účelně využít volný čas	3	2 %
Snaha nezaostávat za ostatními	2	2 %
Potřeba společenského kontaktu	2	2 %
Jiný důvod	3	2 %
CELKEM	128	100 %

Nejfrekventovanější odpovědi spolu úzce souvisejí, reflektují potřebu permanentního rozvoje osobnosti k úspěšnému uplatnění a přežití v dnešní uspěchané době.

Otázka č. 6**Proč jste si vybral/a obor Sociální pedagogika?**

U otázky č. 6 mohli respondenti volit rovněž dvě odpovědi, jako v předchozí otázce. Pro téměř polovinu respondentů obou ročníků (44 %) byly hlavním motivem studia *pozitivní informace o škole* získané zejména od známých, což zahrnovalo i bezplatné studium, dobrou lokaci i časovou dostupnost školy – výuka nekoliduje s pracovní dobou. Čtvrtina respondentů (27 %) má *zájem o obor* sociální pedagogiky, což odráží jejich sociální citění

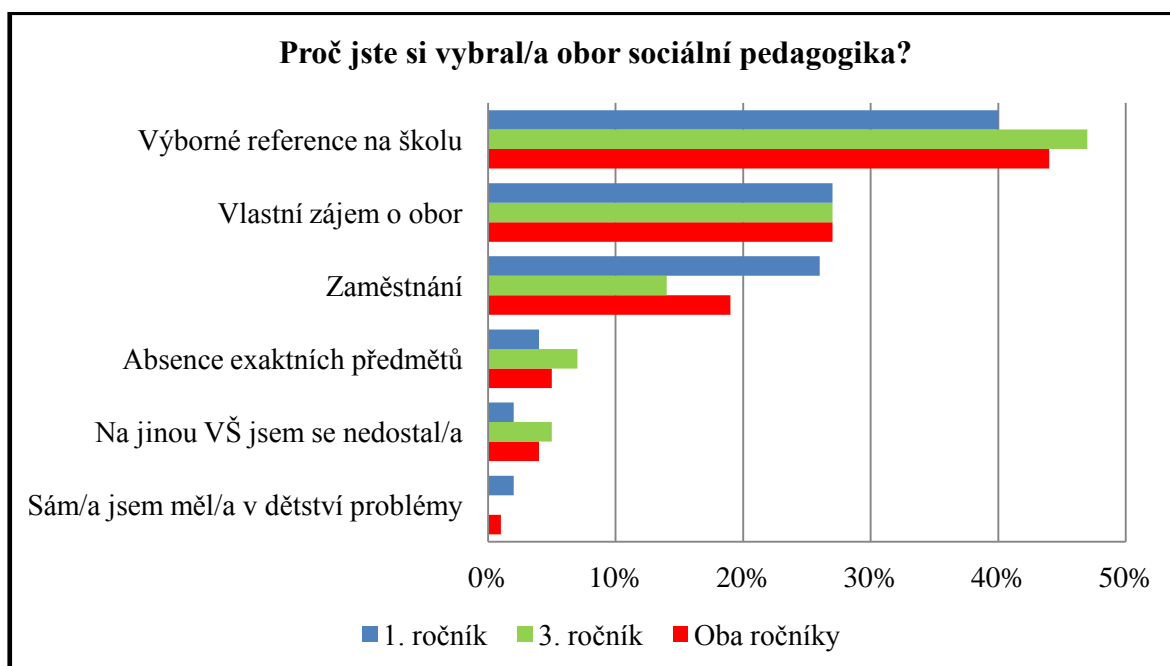
i touhu po vědomostech z pestré nabídky vyučovacích předmětů. Pětina dotázaných (19 %) byla ovlivněna *zaměstnáním* či svým zaměstnavatelem. Každému dvacátému by činila problémy matematika a ostatní příbuzné předměty.

Tabulka č. 10

ODPOVĚĎ	1. ročník	%	3. ročník	%	Celkem oba ročníky	%
Výborné reference na školu	22	40	28	47	50	44
Vlastní zájem o obor	15	27	16	27	31	27
Zaměstnání	14	25	8	14	22	19
Absence exaktních předmětů	2	4	4	7	6	5
Na jinou VŠ jsem se nedostal/a	1	2	3	5	4	4
Sám/a jsem měl/a v dětství problémy	1	2	0	-	1	1
CELKEM	55	100	59	100	114	100

Z tabulky vyplývá, že důvody studentů prvního a závěrečného ročníku se shodují. Zatímco u třetího ročníku téměř každý druhý zvolil důvod *výborné reference na školu* (47 %), v prvním ročníku to bylo jen 40 %. Predikční důvod ke studiu *zájem o obor* se v obou ročnících i v souhrnném výzkumu umístil až na druhém místě (27 %). Výsledek dotazníkového šetření tedy nepotvrdil výstupní informaci z pilotáže, na jejímž základě byla vytyčena výzkumná otázka. Nejčastějším motivem ke studiu sociální pedagogiky tedy nebylo získání vědomostí z oboru, čili *vlastní zájem o obor*.

Graf č. 3

Otázka č. 7

1. ročník: **Co očekáváte od studia?**

3. ročník: **Co jste očekávali od studia?**

U této otázky byla ponechána možnost výběru dvou odpovědí. Devadesát pět respondentů tak označilo celkem 112 odpovědí. Největší skupina dotazovaných (33 % odpovědí) očekává od studia zdokonalení v komunikaci, permanentní vzdělávání a získání širšího rozhledu, vše pod kategorií *kultivace své osobnosti*. Necelá třetina respondentů (31 %) uvádí *získání bakalářského titulu*. Více než čtvrtina dotázaných (28 %) doufá v *lepší uplatnění na trhu práce*. *Lepší uplatnění přímo ve studovaném oboru* očekávají 4 % respondentů. Z možnosti *jiný důvod* (2 %) vzešly dvě odpovědi: profesní růst a finanční nezávislost na manželovi. (Absolutní a relativní četnost odpovědí viz následující tabulka)

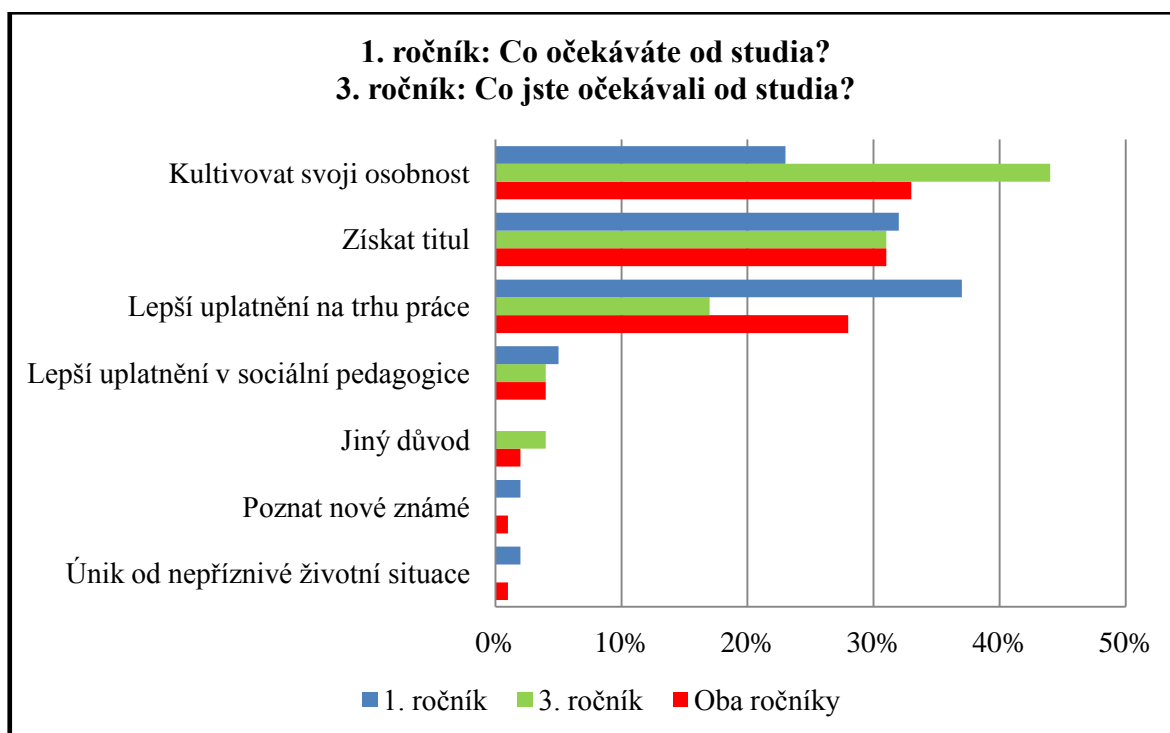
Tabulka č. 11

ODPOVĚĎ	1. ročník	%	3. ročník	%	Celkem oba ročníky	%
Kultivovat svoji osobnost	14	23	23	44	37	33
Získat titul	19	32	16	31	35	31
Lepší uplatnění na trhu práce	22	37	9	17	31	28
Lepší uplatnění v sociální pedagogice	3	5	2	4	5	4
Jiný důvod	0	-	2	4	2	2
Poznat nové známé	1	1,5	0	-	1	1
Únik od nepříznivé životní situace	1	1,5	0	-	1	1
CELKEM	60	100	52	100	112	100

S výše uvedeným celkovým pořadím tří nejčetnějších odpovědí koresponduje i očekávání studentů třetího ročníku. Rozdílná očekávání mají však studenti prvního ročníku. Více než třetina respondentů (37 %) si od studia slibuje *lepší uplatnění na trhu práce*. *Získání titulu* bylo označeno v necelé třetině odpovědí (32 %) a *kultivace osobnosti* jen ve 23 %. Tato část výzkumu odpověděla na výzkumnou otázku: *Co studenti od studia očekávali?* Dalo se předpokládat, že na základě jiné míry zkušeností se studiem budou mít studenti prvního ročníku jiná očekávání od studia než studenti závěrečného ročníku. Otázkou zůstává, zda se jejich očekávání změní v průběhu studia. Zde se nabízí možnost pokračování ve výzkumu u nynějších prvních ročníků v závěru jejich bakalářského studia.

Pro větší přehlednost jsou výsledky znázorněny v následujícím grafu č. 4.

Graf č. 4

Otázka č. 8

1. ročník: Jaký typ kompetencí (znalostí a dovedností) očekáváte, že získáte studiem oboru sociální pedagogika?

Očekávané kompetence od studia byly u prvních ročníků zjišťovány prostřednictvím otevřené otázky (bez nabízených variant odpovědí). Jednalo se o spontánní reakce dotazovaných. Kvalitativní analýzou a následnou kategorizací bylo zpracováno 50 položek, jelikož někteří respondenti uvedli více než jednu odpověď.

Nejvíce spontánních odpovědí dotázaných získaly *všeobecné znalosti* (spolu s celkovým rozhledem a osobním rozvojem) a *lepší orientace v lidské psychice* (znalosti psychologie), dále respondenti očekávají *sociálně pedagogické znalosti*, znalost *práva* (a jeho uplatnění), lepší orientaci a uplatnění v *sociální oblasti*, lepší *komunikační schopnosti*. Ostatní varianty odpovědí uváděly *sociologii*, *uplatnění na trhu práce*, *oblast personalistiky*, *sociální práci*. Kategorizovanou podobu odpovědí a jejich četnost dokumentuje následující tabulka.

Tabulka č. 12

OČEKÁVANÉ KOMPETENCE	Absolutní četnosti odpovědí Celkem 50 variant
Všeobecné znalosti	11
Znalost lidské psychiky	11
Sociálně pedagogické znalosti	9
Právní povědomí	6
Orientace v sociální oblasti	6
Zlepšení komunikačních kompetencí	3
Ostatní varianty odpovědí	4

Otázka č. 83. ročník: **Jak se Vaše očekávání naplnilo vzhledem k předchozí otázce?**

Tato otázka navazuje na předchozí otázku č. 7, která zjišťovala, co studenti třetího ročníku od studia očekávali. Na výběrovou položku bylo respondentům předloženo pět odpovědí (viz graf č. 5) s možností spontánně doplnit důvody volby. Následně byly důvody kategorizovány do vhodných odpovědí pro větší přehlednost. Možnost uvést důvod využilo 32 respondentů (65 %) z celkového počtu 49. Nejvíce kladných důvodů (k odpovědi A–C) souviselo se *zaměstnáním* (nově získaná práce či polepšení si v práci). V sedmi případech byla vyjádřena spokojenost s *rozšířením obzorů* (účelné vyučovací předměty, nové informace apod.) a *lidský přístup*. Důvody vyjadřující spíše negativa (k odpovědi D–E) byly: *méně času na rodinu*, *přání více propojit teorii s praxí* a *nemám představu o uplatnění sociálního pedagoga* (absolutní četnost viz následující tabulka).

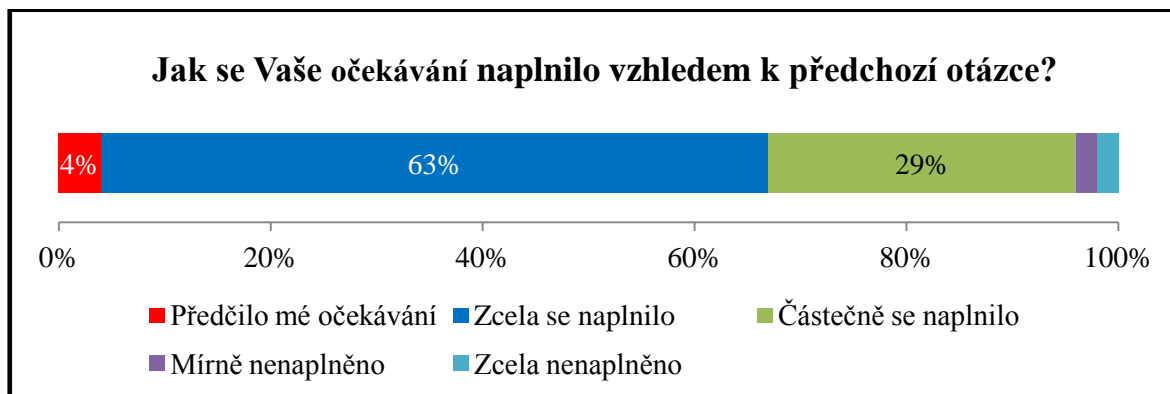
Tabulka č. 13

DŮVODY NAPLNĚNÍ OČEKÁVÁNÍ	Absolutní četnosti odpovědí Celkem 32 variant
Zaměstnání	20
Rozšíření obzorů	7
Lidský přístup	2
Jiné důvody	3

Nejvíce studentům se jejich očekávání od studia *zcela naplnilo* (63 %). Naproti tomu jediná respondentka uvedla, že se její očekávání *zcela nenaplnilo*, protože ještě nedostudovala a jedné zůstalo *mírně nenaplněno* s odůvodněním: „nemám představu o uplatnění sociální-

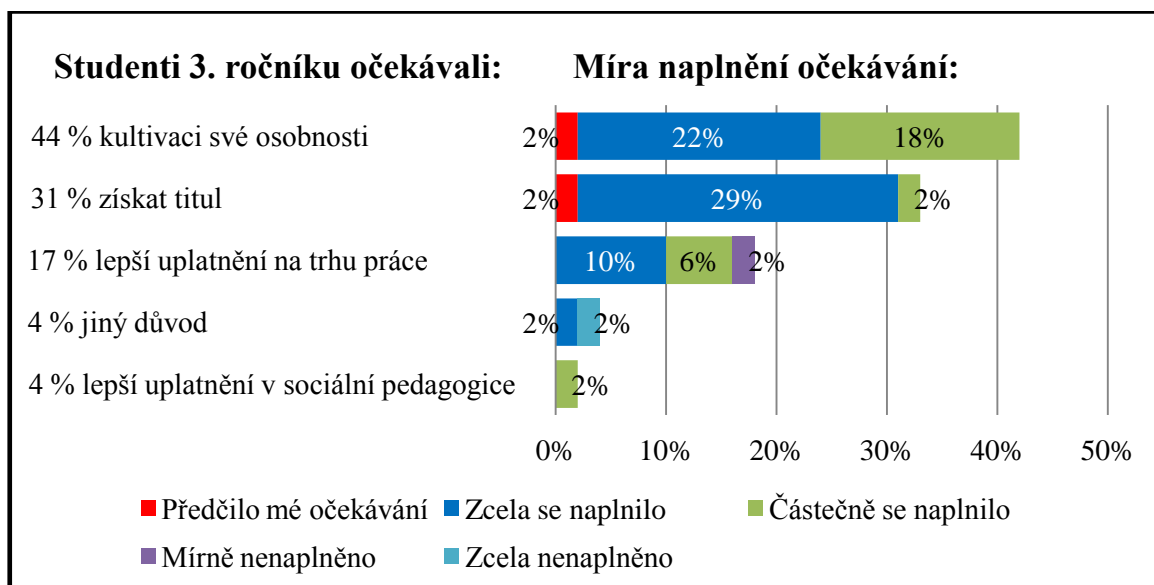
ho pedagoga“. Částečně se očekávání naplnilo necelé třetině dotázaných (29 %). Vysokou míru spokojenosti s komplexností poskytovaných informací (multioborovost předmětů) a lidským přístupem vyučujících (*předčilo mé očekávání*) uvedly dvě respondentky.

Graf č. 5

Tato část výzkumu odpověděla na otázku: *Jak se naplnilo prvotní očekávání u studentů třetího ročníku?* Z grafu č. 5 lze vyčíst vysokou míru spokojenosti s naplněním očekávání. Následující přehledový graf č. 6 názorně dokumentuje očekávání a jeho naplnění v kontextu otázek č. 7 a 8. Nejvíce respondentů očekávalo od studia *kultivaci své osobnosti* (44 %), což dosáhlo i nejvyšší míry naplnění (42 %). *Získat titul* (31 %) se téměř podařilo 33 % respondentů. *Lepší práci* získalo nebo v nejbližší době získá 16 % respondentů, 2 % se toto očekávání zatím nenaplnilo.

Graf č. 6

Otázka č. 9

1. ročník: **Od kterého předmětu očekáváte největší osobní přínos?**

Další výzkumná otázka byla koncipována rovněž jako otevřená s možností volných odpovědí respondentů. Největší přínos je podle odpovědí dotazovaných očekáván od stěžejního předmětu *pedagogiky*, dále pak od *psychologie*, na třetím místě se umístilo *právo*. Ostatní varianty uváděly *sociální práce*, *sociologie*, *nevím*.

Absolutní četnost odpovědí dokumentuje následující tabulka č. 14.

Tabulka č. 14

OČEKÁVANÝ PŘÍNOS Z PŘEDMĚTU	Absolutní četnosti odpovědí Celkem 50 variant
Pedagogika	13
Psychologie	11
Právo	9
Psychiatrie	2
Ostatní varianty odpovědí	3

Otázka č. 9

3. ročník: **Pokračování ve studiu:**

Téměř polovina respondentů (47 %) je rozhodnuta pokračovat v navazujícím magisterském studiu. O něco menší část (43 %) ještě není definitivně rozhodnuta. Pokračovat ve studiu asi nebude 6 % a určitě nebudou pokračovat 4 % respondentů.

Tabulka č. 15

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ POČET	RELATIVNÍ PODÍL V %
Chci pokračovat ve studiu	23	47 %
Ještě nejsem rozhodnutý/á	21	43 %
Asi nebudu pokračovat	3	6 %
Určitě nebudu pokračovat	2	4 %
CELKEM	49	100 %

Otázka č. 10

1. ročník: **Který předmět měl pro Vás dosud největší osobní přínos?**

Největší osobní přínos byl identifikován (stejně jako přínos předmětu) prostřednictvím volné otázky, tj. bez nabídnutých variant. Celkem bylo pracováno se 47 položkami, jelikož někteří respondenti uvedli více než jednu položku.

Největší přínos podle odpovědí dotazovaných měla *psychologie*, dále pak *pedagogika* a *psychiatrie*. Názorně výsledky ostatních reakcí dokumentuje tabulka č. 16.

Tabulka č. 16

PŘEDMĚT S NEJVĚTŠÍM PŘÍNOSEM	Absolutní četnosti odpovědí Celkem 47 variant
Psychologie	19
Pedagogika	14
Psychiatrie	7
Farmakologie	3
Sociologie	2

Otázka č. 10

3. ročník: **Mám trvalé bydliště v kraji**

Na závěr byla respondentům třetího ročníku položena odlehčující otázka zjišťující jejich bydliště dle dnes již méně používaného územního členění krajů. Rozsáhlejší dělení krajů ze správního hlediska (14 krajů) bylo vynecháno záměrně z psychologických důvodů, aby respondenti nemuseli vybírat z velkého množství odpovědí.

Ze 49 respondentů uvedli pouze dva kraj Středočeský, zbylých 47 dotázaných má trvalé bydliště v Jihomoravském kraji.

4.3 Shrnutí a vyhodnocení výsledků šetření

Výzkumné otázky

Na počátku empirické části byly v kontextu se zadáním bakalářské práce vytýčeny tyto výzkumné otázky:

- Je hlavním důvodem kombinovaného studia sociální pedagogiky získání nových znalostí z deklarovaných studijních předmětů?
- Co studenti od studia očekávali?
- Jak se naplnilo prvotní očekávání u studentů třetího ročníku?

První výzkumná otázka vycházela z výsledku pilotáže, kde byly jako nejčastější důvody studia sociální pedagogiky uvedeny *nové znalosti a poznatky* neboli *vlastní zájem o obor* (tab. č. 2). Předpokládaný důvod studia se však ve vlastním výzkumu nepotvrdil. Téměř každý druhý student obou ročníků volil studijní obor na doporučení známých (tab. č. 10). Oba dotazované ročníky se shodly na stejných odpovědích. Pro většinu z nich byly hlavním motivem ke studiu sociální pedagogiky *výborné reference na školu*. Mezi ovlivňujícími faktory byly především pozitivní informace o škole získané od bývalých absolventů, bezplatné studium, dobrá lokace školy a výuka mimo pracovní dobu, která je dána kombinovanou formou výuky. Jako druhý nejčastější motiv studia byl uveden důvod *vlastní zájem o obor*. I když se predikční důvod studia nepotvrdil (*vlastní zájem o obor*), lze na základě výsledků otázky č. 5 a 6 konstatovat, že se zájem o obor sociální pedagogiky drží na předních místech žebříčku motivací právě díky multioborovému zaměření výuky a sociálnímu cítění studentů.

Výsledek druhé výzkumné otázky (*Co studenti od studia očekávali?*) se shodl s výsledkem pilotáže. Nejvíce respondentů obou dotazovaných ročníků si od studia slibuje *kultivaci své osobnosti*. Jiná očekávání však mají studenti prvního ročníku, a to *lepší uplatnění na trhu práce* (37 %), oproti očekávání studentů ročníku třetího. Téměř polovina (44 %) těchto respondentů očekávala od studia lepší komunikační schopnosti, získání širšího rozhledu a permanentní vzdělávání, vše shrnuto do kategorie *kultivace své osobnosti*. Oba ročníky se téměř shodly na druhé nejčastější odpovědi *získat titul* nejen v pořadí, ale i v procentuálním zastoupení, které činilo 32 a 31 %. Jistý nedostatek této otázky je nemožnost porovnat očekávání u téhož ročníku na počátku a na konci studia, zda se

v průběhu studia očekávání změnilo či ne. Zde se naskýtá prostor pro případný budoucí výzkum a objasnění uvedené otázky. Na tuto otázku *Co studenti od studia očekávali?* navazovala následující otázka *Jak se Vaše očekávání naplnilo vzhledem k předchozí otázce?*

Na třetí výzkumnou otázku odpovídali pouze respondenti závěrečného ročníku. Jak již bylo prezentováno v předchozí podkapitole u otázky č. 8, dvěma třetinám studentů se jejich očekávání od studia naplnilo. Částečně naplněno uvedlo 29 % a zbylá 4 % respondentů uvedla, že se jejich očekávání mírně nebo zcela nenaplnilo z důvodu *ještě jsem nedostudovala*. Graf č. 6 názorně dokumentuje propojení obou výše zmíněných odpovědí *Očekávání a míra naplnění očekávání*.

Dílčí zjištění

Na základě návratnosti dotazníků, která činila 87 % lze konstatovat, že respondenti měli o výzkum zájem. Jiným důvodem poměrně vysoké návratnosti dotazníků mohla být jeho nízká náročnost a stručnost. Dlouhé a složité dotazníky mnoho respondentů odradí již na první pohled.

Kromě hlavních cílů, které byly tvořeny výzkumnými otázkami, se podařilo výzkumem doplnit některé dílčí charakteristiky o respondentech.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 95 respondentů v poměrně vyrovnaném zastoupení obou zkoumaných ročníků, tj. 46 z prvního a 49 z třetího ročníku. Muži tvořili vzácnou shodu v počtu zodpovězených dotazníků, tj. 11. Žen bylo ve třetím ročníku o 3 více než v prvním, tj. 38.

Co se věkového složení respondentů týká, byly první tři skupiny (do 30, 31–40 a 41–50 let) také celkem rovnoměrně zastoupeny (každá kolem 30 osob), kromě poslední. Zde uvedlo věk nad 51 let pouze 5 respondentů. Jejich důvody studia na VŠ se nejčastěji týkaly zaměstnání, obor pak volili na základě výborných referencí na školu a vlastního zájmu o multioborové zaměření výuky. U respondentů mladších věkových skupin převažovaly tytéž důvody ke studiu vysoké školy, tj. zaměstnání a dále pak rozšíření vědomostí. Motivace se při výběru oboru již v jednotlivých skupinách lišily. Pro studenty do 30 let převažoval vlastní zájem o obor (multioborovost apod.). Věková kategorie do 40 let byla motivována pozitivními informacemi o škole a zaměstnáním či zaměstnavatelem byla ovlivněna skupina do 50 let.

Slabším článkem dotazníku byla volná otázka: *Jaký typ kompetencí očekávají studenti od studia*, která byla některým respondentům nesrozumitelná. Ke zpětné vazbě došlo bezprostředně při sběru vyplněných dotazníků a tím mohla být respondentům nejasná otázka na místě objasněna. I přes tyto drobné obtíže se podařily sestavit kategorie (tab. č. 12), na jejichž vrcholu se umístily již tradičně *všeobecné znalosti* a dále pak *lepší znalost lidské psychiky*.

Největší osobní přínos měl dosud pro studenty prvního ročníku předmět *psychologie*, poté *pedagogika*. V opačném pořadí od těchto předmětů přínos teprve očekávají. Volba právě těchto dvou předmětů mohla být ovlivněna vysokým počtem vyučovacích hodin. Naopak *právo*, které v prvním pololetí nebylo vyučováno vůbec, studenti uvedli na třetím místě s tím, že od něj hodně očekávají.

Provedený výzkum poukazuje na celkovou spokojenost respondentů se zvoleným studijním oborem, který je naplněn zajímavou skladbou vyučovacích předmětů. Lze konstatovat, že mnozí respondenti nestudují pouze kvůli získání bakalářského titulu nebo požadavku zaměstnavatele, ale především proto, aby získali nové vědomosti, všestranný rozhled a zkulivovali svoji osobnost (viz otázky č. 5–8 i výsledky pilotáže). Tyto atributy jsou v současné době jedním z předpokladů pro úspěšné uplatnění na trhu práce. Mnohým absolventům se tak daří lépe nalézat řešení v krizových situacích, které každodenní život přináší.

ZÁVĚR

Každý člověk má nějaké cíle, za kterými si s menšími či většími obtížemi jde. Tato vlastnost nás provází od dětství. Už jako malí jsme věděli, čím bychom chtěli v dospělosti být. Na svoje dětská přání dnes ovšem pohlížíme s úsměvem. S vývojem naší osobnosti se cíle, priority i hierarchie hodnot mění. Uvědomujeme si, že pokud se chceme ve společnosti uplatnit, potřebujeme adekvátní vzdělání. Už se nemusíme učit, protože to chtějí rodiče, ale proto, že to chceme my sami. Dobrovolně se podrobujeme procesu sebevzdělávání a sebevýchovy. Hlavní roli v našich dalších krocích hraje vnější i vnitřní motivace, která má uspokojit naše potřeby. I když si to mnozí z nás neuvědomují, postupný rozvoj naší osobnosti souvisí s vnějším světem, především se sociálním prostředím, v kterém vyrůstáme, žijeme a které nás ovlivňuje. Tyto imperativy vnějšího prostředí v nás vyvolají pohnutku, motivaci, na jejímž základě se začne rýsovat náš cíl. Společným cílem respondentů výzkumné části této práce bylo získání titulu, vystudovat vysokou školu. Jaké ale byly jejich motivy ke studiu sociální pedagogiky, zjišťovala tato předložená bakalářská práce na téma *Motivace ke studiu a míra naplnění očekávání studentů oboru Sociální pedagogika*.

V úvodu bakalářské práce již byly uvedeny důvody volby tohoto tématu. Hlavním cílem teoretické části bylo popsat sociální pedagogiku jako vědu, praktickou disciplínu a studijní obor. Nejprve bylo nahlédnuto do minulosti oboru u nás i v zahraničí. Součástí je přehled sociálně pedagogického školství v okolních státech a základní charakteristika oboru. Sociální pedagogice jako studijnímu oboru v České republice je věnována druhá kapitola. Z hlediska praxe je představena sociální pedagogika v další kapitole, která uzavírá teoretickou část bakalářské práce.

Cíl praktické části byl zaměřen na zjištění již výše zmíněné motivace ke studiu sociální pedagogiky, na očekávání od studia a na míře naplnění tohoto očekávání. Toto zadání se stalo podkladem pro vytvoření výzkumných otázek v empirické části:

1. Je hlavním důvodem kombinovaného studia sociální pedagogiky získání nových znalostí z deklarovaných studijních předmětů?
2. Co studenti od studia očekávali?
3. Jak se naplnilo prvotní očekávání u studentů třetího ročníku?

Výzkum byl uskutečněn mezi studenty prvního a třetího ročníku oboru Sociální pedagogika Institutu mezioborových studií v Brně. Dotazníkovým šetřením bylo získáno relativně velké množství odpovědí. Ze 108 oslovených spolužáků jich odpovědělo 95 z obou roční-

ků, což činí 87% návratnost dotazníků. I když z výzkumných otázek vzešly jasné a jednoznačné odpovědi, je důležité podotknout, že mnozí měli ke studiu více důvodů i více očekávání od studia. Výborné reference na školu ovlivnily při výběru studijního oboru většinu z dotazovaných. Mnoho z nich tedy dalo na doporučení svých známých z řad absolventů, kteří svým doporučením šíří dobrou pověst školy, ale i studium zdarma a možnost studia při zaměstnání tak, aby nekolidovalo s prací, je důležitým faktorem při výběru školy. Vlastní zájem o obor, který vyjadřoval jak získání sociálních kompetencí a vědomostí z oboru tak i zájem o druhé a sociální citění, byl druhým nejčastějším motivem studia budoucích sociálních pedagogů.

Vnitřní potřeby jedince, tedy touha či potřeba rozvíjet svoji osobnost, touha po vzdělávání a získání vědomostí se vyskytovaly v odpovědích velmi často. Tuto „proměnu“, neboli kultivaci své osobnosti v závěru studia očekávala i většina studentů třetího ročníku a dle získaných odpovědí se jim studiem sociální pedagogiky toto očekávání naplnilo.

I když byla motivace ke studiu dána převážně vnějšími okolnostmi (výborné reference na školu), přesto studenti ve výsledku pocítují rozvoj své osobnosti v sociální oblasti, což je také posláním samotného studijního oboru. Výsledky empirického výzkumu tedy korespondují i se zaměřením studia sociální pedagogiky, a tím je rozvoj sociálních kompetencí u studentů pro práci s různými sociálními skupinami.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Archiv města Brna, fond B38, Městský národní výbor Brno-Líšeň, *Pamětní kniha IV.*

BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Public promotion, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

BEDNÁŘOVÁ, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8.

BLÁHA, I. A. *Sociologie dětství*. Brno: Komenium, s.r.o., 1948.

ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČERNÁ, M., GALKO, M. *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. Vydal: sociální nadační fond města Brna „Domovy potřebných“, 2007.

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

HRONCOVÁ, J., HUDECOVÁ, A., MATULAYOVÁ, T. *Sociální pedagogika a sociální práce*. Zvolen: Bratia Sabovci, s. r. o., 2000. ISBN 80-8055-427-7.

KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009.

LACA, S. *Sociální pedagogika*. Brno: IMS, 2011.

MORE, T. *Utopie*. Praha: Mladá fronta, 1978.

MORE, T. *Utopie*. Praha: Orbis, 1950.

MÜHLPACHR, P. *Sociální práce*. Brno: 2004. ISBN 80-210-3323-1.

PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995.

PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: MU 2004. ISBN 80-210-3469-6.

PŘADKA, M. *Výchova a prostředí (Vybrané problémy)*. Brno: rektorát UJEP, 1978.

ROUSSEAU, J. J. *Emil čili o vychování*. V Přerově: Knihtiskárna Bartheldy a spol., 1907.

SAZEČEK, M. *Komparace studia sociální pedagogiky na vybraných vysokých školách v německy mluvících zemích* [online]. Brno, 2012 [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/209573/pedf_m/ Diplomová práce. MU Brno, Pdf. Vedoucí práce doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.

Internetové zdroje

Cyriometodějská teologická fakulta [online]. [cit. 2013-2-12, 15:20 h]. Dostupné z:

<http://www.cmtf.upol.cz/menu/o-fakulte/historie-a-soucasnost/>

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2013-2-12, 14:30 h]. Dostupné z:

<http://www.phil.muni.cz/wff>

Husitská teologická fakulta UK [online]. [cit. 2013-2-12, 15:00 h]. Dostupné z:

<http://www.htf.cuni.cz/HTF-30.html>

Institut mezioborových studií [online]. [cit. 2013-2-12, 14:30 h]. Dostupné z:

<http://mail.imsbrno.cz/home/radomir.pernica@imsbrno.cz/>

Mühlpachr%20Pavel/Sociální%20pedagogika%202

<http://www.imsbrno.cz/cs/o-ims/historie.html>

Jihočeská univerzita [online]. [cit. 2013-2-12, 15:20 h]. Dostupné z:

<http://www.pf.jcu.cz/education/programmes/bakalarske.php>

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2013-2-24]. Dostupné z:

<http://www.mpsv.cz/cs/2317>

Ministerstvo práce a sociálních věcí: Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 110.

[online]. [cit. 2013-3-8]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/13371>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změnách některých zákonů. [online]. [cit. 2013-3-7]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/mladez/zakon-c-563-2004-sb-o-pedagogickych-pracovnicich>

Ministerstvo vnitra: Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. [online]. [cit. 2013-3-8]. Dostupné z: aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=23474

Ministerstvo vnitra [online]. [cit. 2013-2-19, 16:30 h]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Mg%3d%3d

<http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

Ostravská univerzita [online]. [cit. 2013-2-12, 15:20 h]. Dostupné z:

<http://pdf.osu.cz/pes/index.php?kategorie=35276&id=6085>

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2013-2-12, 14:30 h]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/>

<http://www.ped.muni.cz/katedry-a-instituty/socialni-pedagogika/studium/oborova-profilace/socialni-pedagogika-a-volny-cas/>

Právní poradna [online]. [cit. 2013-2-25, 10:00 h]. Dostupné z:

<http://zakony-online.cz/?s174&q174=69>

Univerzita Hradec Králové [online]. [cit. 2013-2-12, 15:00 h]. Dostupné z:

<http://www.uhk.cz/cs-cz/Stranky/default.aspx>

Univerzita J. E. Purkyně [online]. [cit. 2013-2-12, 15:30 h]. Dostupné z:

<http://www.ujep.cz/cz/podle-uzivatele/pro-studenty/studijni-programy.html>

Univerzita Mateja Bela [online]. [cit. 2013-2-14, 21:39 h]. Dostupné z:

<http://www.pdf.umb.sk/katedry/katedra-pedagogiky/o-katedre.html>

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně [online]. [cit. 2013-2-12, 14:50 h]. Dostupné z:

<http://www.utb.cz/o-univerzite/univerzita-v-cislech>

<http://www.utb.cz/>

Wikipedie: Probační a mediační služba [online]. [cit. 2013-2-24]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Proba%C4%8Dn%C3%AD_a_media%C4%8Dn%C3%AD_slou%C5%BEba.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSSR Československá socialistická republika.

FF, FiF Filozofická fakulta.

IMS Institut mezioborových studií.

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí.

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

SP Sociální pedagogika.

UTB Univerzita Tomáše Bati.

VŠ Vysoká škola.

VUT Vysoké učení technické.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č. 1: Počet respondentů.	52
Graf č. 2: Věk.	53
Graf č. 3: Proč jste si vybral/a obor sociální pedagogika?	56
Graf č. 4: Co očekáváte od studia?	58
Graf č. 5: Jak se vaše očekávání naplnilo vzhledem k předchozí otázce?	60
Graf č. 6: Studenti 3. ročníku očekávali. Míra naplnění očekávání.	60

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Důvod studia na VŠ.	48
Tab. 2: Důvod volby oboru sociální pedagogiky	49
Tab. 3: Co jsem od studia očekával/a?	50
Tab. 4: Jak se naplnilo mé očekávání?	50
Tab. 5: Pohlaví.	52
Tab. 6: Věk.	53
Tab. 7: Jak jste spokojen/a s kombinovanou formou studia?	54
Tab. 8: Řešíte nějaké problémy související se studiem?	54
Tab. 9: Jaký je Váš důvod studia na vysoké škole?	55
Tab. 10: Proč jste si vybral/a obor Sociální pedagogika?	56
Tab. 11: Co očekáváte od studia?	57
Tab. 12: Jaký typ kompetencí očekáváte, že získáte studiem oboru SP?	59
Tab. 13: Jak se Vaše očekávání naplnilo vzhledem k předchozí otázce?	59
Tab. 14: Od kterého předmětu očekáváte největší osobní přínos?	61
Tab. 15: Pokračování ve studiu.	61
Tab. 16: Který předmět měl pro Vás dosud největší osobní přínos?	62

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Pilotážní dotazník

P II: Dotazník výzkumného šetření I. ročník

P III: Dotazník výzkumného šetření III. ročník

PŘÍLOHA P I: PILOTÁŽNÍ DOTAZNÍK

Milí spolužáci,

obracím se na vás s prosbou o vyplnění dotazníku ke své bakalářské práci.

Dělám kvantitativní výzkum na téma:

Motivace ke studiu a míra naplnění očekávání studentů oboru Sociální pedagogika

V podstatě se budu ptát na důvody, které vás při volbě studia nejvíce ovlivnily, co jste od studia očekávali a jak se vaše očekávání doposud naplnilo (dojmy a prožitky ze studia a podobné věci). Proto potřebuji co nejpestřejší pohledy a názory od studentů SP. Vše bude zcela anonymní. Nejprve bych vás poprosila o stručnou odpověď na průzkumné otázky (poslouží mi k sestavení dotazníku). Pokud s některým z uvedených příkladů souhlasíte (i s více), napište čárku, jinak doplňte svůj důvod.

1. Důvod studia VŠ:

lepší uplatnění na trhu práce (TP)

z nudy

existenční důvody

změna zaměstnání

zvýšení kvalifikace

osobní rozvoj

požadavek zaměstnavatele

požadavek rodičů

udržení dosavadního zaměstnání/prac.pozice

kariéra

dosažení titulu

postup na vyšší pracovní pozici

jiné důvody:

2. Důvod volby oboru SP:

na jinou VŠ jsem se nedostal/a

poradili mi to známí

dostal/a jsem výborné reference na tuto školu

požadavek zaměstnavatele

rád/a pomáhám potřebným

předchozí zkušenost s dobrovolnictvím/charitou

problém v rodině (sourozenec atd.)

sám jsem měl/a v dětství problémy

jistota uplatnění v tomto oboru

upoutaly mě zajímavé vyučovací předměty (psychologie, sociologie..)

zájem o obor

znalosti a nové poznatky

jiné důvody:

3. Co jsem od studia očekávala:

získat titul

kultivace své osobnosti (být chytřejší/něco se naučit/posunout se někam dál)

neustále se vzdělávat

umět lépe komunikovat

nový (nebo širší) rozhled

noví známí

získat lepší uplatnění na TP

získat lepší uplatnění v oblasti SP (charita, vyučovat, pomáhat potřebným ...)

jiné důvody:

4. Jak se naplnilo mé očekávání:

studium bylo moc náročné

studium nebylo náročné

lépe se orientuji/jsem kultivovanější

díky studiu jsem našla lepší prac. uplatnění

změnilo to můj hodnotový žebříček/priority

jiné důvody:

Druhá prosba:

mohl/a bys mi vyplnit dotazník? Byla bych moc vděčná.

Sem napiš emailovou adresu, na kterou mohu poslat dotazník (může být i na někoho jiného z důvodu anonymity):

Moc děkuji za ochotu a přeji hodně úspěchů při zkouškách.

Dagmar Hudcová

daskaxxx@seznam.cz

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ I. ROČNÍK

Milí spolužáci,

jsem studentkou III. ročníku oboru Sociální pedagogika Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a obracím se na vás s prosbou o vyplnění dotazníku. Dotazník bude použit pouze pro účely mé bakalářské práce a bude zcela anonymní. Za jeho vyplnění vám předem děkuji a přeji hodně úspěchů při studiu.

Téma bakalářské práce:

Motivace ke studiu a míra naplnění očekávání studentů oboru Sociální pedagogika

V podstatě se budu ptát na důvody, které vás při volbě studia nejvíce ovlivnily a co od studia očekáváte.

U otázek 5-10 můžete zakroužkovat dvě odpovědi, u ostatních otázek vyberte pouze jednu odpověď.

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Věk:

- a) 20-30 let
- b) 31-40 let
- c) 41-50 let
- d) 51 a víc

3. Jak jste spokojeni s kombinovanou formou studia?

- a) zcela spokojen/a
- b) spíše spokojen/a
- c) spíše nespokojen/a
- d) zcela nespokojen/a

4. Řešíte nějaké problémy související se studiem?

- a) Ne (zaměstnavatel mi vyhověl, mám podporu rodiny, spousta volného času, ...)
- b) zaměstnavatel mně neposkytuje žádné výhody
(nepřítomnost v práci si musím nadpracovat, vzít si dovolenou, ...)
- c) problémy v rodině (mám nezaopatřené děti, zanedbávám rodinu, manžela/ku, ...)
- d) musím omezit své zájmy (studium mě vyčerpává, ...)

5. Jaký je Váš důvod studia na VŠ?

- a) zaměstnání
(jsou zde zahrnuty: existenční důvody, lepší uplatnění na trhu práce, změna zaměstnání, ze středním vzděláním již není šance na uplatnění, zvýšení kvalifikace vyžaduje zaměstnavatel, udržení dosavadního zaměstnání/prac. pozice, ...)

- b) zájem rozšířit si své vědomosti
(obecně – ne v oboru SP, potřeba sebevzdělávání, osobní rozvoj, ...)
- c) naplnění životní touhy studovat VŠ (studium je nyní dostupnější, je více VŠ, ...)
- d) snaha nezaostávat za ostatními (vyrovnat se okolí - kamarádům, známým, ...)
- e) potřeba společenského kontaktu (poznat nové známé, ...)
- f) účelně využít volný čas
(ženy na mateřské, v domácnosti, děti jsou už dospělé, únik od zahálky, ...)
- g) jiný důvod:

6. Proč jste si vybral/a obor Sociální pedagogika?

- a) na jinou VŠ jsem se nedostal/a
- b) dostala jsem výborné reference na tuto školu (poradili mi to známí, studium zdarma, výborná dostupnost školy - lokace, výuka nekoliduje s pracovní dobou, ...)
- c) zaměstnání (vyžaduje to zaměstnavatel - udržet si pracovní pozici, rozšířit si vědomosti ve vlastním oboru, kariérní postup, ...)
- d) sám/sama jsem měla v dětství problémy
(díky zaměření oboru nalezení odpovědí a možných řešení, ...)
- e) vlastní zájem o obor
(jistota uplatnění v oboru, získání nových poznatků z deklarovaných předmětů, rád/a pomáhám potřebným, předchozí zkušenost s charitou/dobrovolnictvím, ...)
- f) absence exaktních předmětů
(matematika, fyzika, ...)

7. Co očekáváte od studia?

- a) získat titul (VŠ vzdělání, ...)
- b) kultivovat svoji osobnost (neustále se vzdělávat, lépe komunikovat, širší rozhled)
- c) poznat nové známé
- d) získat lepší uplatnění na trhu práce
- e) získat lepší uplatnění v oblasti SP (charita, vyučovat, pomáhat potřebným, ...)
- f) únik od nepříznivé životní situace (potřebuji zapomenout na problémy, ...)

g) jiný důvod:

8. Jaký typ kompetencí (znalostí a dovedností) očekáváte, že získáte studiem oboru Sociální pedagogika?

.....

9. Od kterého předmětu očekáváte největší osobní přínos?

.....

10. Který předmět měl pro Vás dosud největší osobní přínos?

.....

Případné připomínky či dotazy můžete posílat na moji emailovou adresu:
daskaxxx@seznam.cz

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ III. ROČNÍK

Milí spolužáci,

jsem studentkou III. ročníku oboru Sociální pedagogika Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a obracím se na vás s prosbou o vyplnění dotazníku. Dotazník bude použit pouze pro účely mé bakalářské práce a bude zcela anonymní. Za jeho vyplnění vám předem děkuji a přeji hodně úspěchů při závěrečných zkouškách.

Téma bakalářské práce:

Motivace ke studiu a míra naplnění očekávání studentů oboru Sociální pedagogika.

V podstatě se budu ptát na důvody, které vás při volbě studia nejvíce ovlivnily, co jste od studia očekávali a jak se vaše očekávání splnilo. U otázek 5-7 můžete označit i dvě odpovědi, u ostatních otázek vyberte pouze jednu odpověď.

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Věk:

- a) 20-30 let
- b) 31-40 let
- c) 41-50 let
- d) 51 a víc

3. Jak jste spokojeni s kombinovanou formou studia?

- a) zcela spokojen/a
- b) spíše spokojen/a
- c) spíše nespokojen/a
- d) zcela nespokojen/a

4. Řešíte nějaké problémy související se studiem?

- a) ne (zaměstnavatel mi vyhověl, mám podporu rodiny, spousta volného času, ...)
- b) zaměstnavatel mně neposkytuje žádné výhody (nepřítomnost v práci si musím nadpracovat, vzít si dovolenou, ...)
- c) problémy v rodině (mám nezaopatřené děti, zanedbávám rodinu, manžela/ku, ...)
- d) musím omezit své zájmy (studium mě vyčerpává, ...)

5. Jaký je Váš důvod studia na VŠ?

- a) zaměstnání
(jsou zde zahrnuty: existenční důvody, lepší uplatnění na trhu práce, změna zaměstnání, ze středním vzděláním již není šance na uplatnění, zvýšení kvalifikace vyžaduje zaměstnavatel, udržení dosavadního zaměstnání/prac. pozice, ...)
- b) zájem rozšířit si své vědomosti
(obecně – ne v oboru SP, potřeba sebevzdělávání, osobní rozvoj, ...)
- c) naplnění životní touhy studovat VŠ
(studium je nyní dostupnější, je více VŠ, v mládí překážkou studia dítě, ...)
- d) snaha nezaostávat za ostatními (vyrovnat se okolí - kamarádům, známým, ...)
- e) potřeba společenského kontaktu (poznat nové známé, ...)
- f) účelně využít volný čas
(ženy na mateřské, v domácnosti, děti jsou už dospělé, únik od zahálky, ...)
- g) jiný důvod:

6. Proč jste si vybral/a obor Sociální pedagogika?

- a) na jinou VŠ jsem se nedostal/a
- b) dostala jsem výborné reference na tuto školu (poradili mi to známí, studium zdarma, výborná dostupnost školy - lokace, výuka nekoliduje s pracovní dobou, ...)
- c) zaměstnání (vyžaduje to zaměstnavatel - udržet si pracovní pozici, rozšířit si vědomosti ve vlastním oboru, kariérní postup, ...)
- d) sám/sama jsem měla v dětství problémy
(díky zaměření oboru nalezení odpovědí a možných řešení, ...)
- e) vlastní zájem o obor
(jistota uplatnění v oboru, získání nových poznatků z deklarovaných předmětů, rád/a pomáhám potřebným, předchozí zkušenost s charitou/dobrovolnictvím, ...)
- f) absence exaktních předmětů (matematika, fyzika, ...)

7. Co jste očekával/a od studia?

- a) získat titul (VŠ vzdělání, ...)
- b) kultivovat svoji osobnost (neustále se vzdělávat, lépe komunikovat, širší rozhled)
- c) poznat nové známé
- d) získat lepší uplatnění na trhu práce

- e) získat lepší uplatnění v oblasti SP (charita, vyučovat, pomáhat potřebným, ...)
- f) únik od nepříznivé životní situace (potřebuji zapomenout na problémy, ...)
- g) jiný důvod:

8. Jak se Vaše očekávání naplnilo vzhledem k předchozí otázce?

- a) předčilo mé očekávání, důvod:
- b) zcela se naplnilo, důvod:
- c) částečně se naplnilo, důvod:
- d) mírně nenaplněno, důvod:
- e) zcela nenaplněno, důvod:

9. Pokračování ve studiu

- a) chci pokračovat v magisterském studiu
- b) ještě nejsem rozhodnut/a
- c) asi nebudu pokračovat
- d) určitě nebudu pokračovat

10. Mám trvalé bydliště v kraji:

- a) Středočeském
- b) Jihočeském
- c) Západočeském
- d) Severočeském
- e) Východočeském
- f) Jihomoravském
- g) Severomoravském

Případné připomínky či dotazy můžete posílat na moji emailovou adresu:
daskaxxx@seznam.cz

